

Příčiny drogové závislosti v Ostravě

Bc. Veronika Remešová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Veronika Remešová**
Osobní číslo: **H120099**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Příčiny drogové závislosti v Ostravě**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti psychosociálních, ekonomických, morálních a biologických charakteristik a psychických aspektů uživatelů drog, faktorů ovlivňující užívání návykových látek a možných překážek v abstinenci.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu za použití rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BANCROFT, Angus. Drugs, intoxication and society. Cambridge: Polity Press, 2009. ISBN 13:978-0-7456-3533-0.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

ONDREJKOVIČ, Peter a kol. Sociální patologie. Bratislava: Veda, 2009. ISBN 978-80-224-1074-8.

ONDREJKOVIČ, Peter a Eva POLIAKOVÁ. Protidrogová výchova. Bratislava: Veda, 1999. ISBN 80-224-0553-1.

STRAUSS, Anselm a Juliet CORBINOVÁ. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Peter Ondrejkovič, DrSc.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **18. dubna 2014**

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 18. 2. 2014

..... B.V. ....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Má diplomová práce se zabývá uživateli nealkoholových drog. Teoretická část se zaměřuje na psychosociální, ekonomické, morální a biologické charakteristiky a dále na psychické aspekty uživatelů. Další kapitoly obsahují, co předchází závislosti a jaké jsou důsledky užívání, například delikvence související se zneužíváním návykových látek. Jde o zjištění možných faktorů ovlivňujících užívání návykových látek a možné překážky v abstinenci. Cílem praktické části je stanovit možné příčiny užívání návykových látek, pokusit se popsat situaci uživatelů, jestli mají přání do budoucna, jak si představují změnu a jaké mají touhy. Pozornost je zaměřena na klienty Terénního programu Ostrava, kteří jsou uživateli především stimulačních látek a opiátů.

Klíčová slova: závislost, motivace, legislativa, budoucnost, delikvence, prevence závislosti, faktory ovlivňující závislost, droga

ABSTRACT

My thesis deals with users of illicit drugs. The theoretical part focuses on the psychosocial, economic, moral and biological characteristics and the psychological aspects of users. Other chapters deal with what precedes addiction and what are the consequences of such delinquency related to substance abuse. It's about finding the possible factors influencing drug use and possible barriers to abstinence. The goal of practical part is to determine the possible causes of illicit drugs abuse, try to describe the situation of the users, if they have aspirations for the future, how do they imagine change of their live, what are their desires . Attention is focused on clients field program Ostrava, who are primarily users of stimulants and opiates.

Keywords: addiction, motivation, legislation, future delinquency, prevention of addiction, factors affecting addiction, drug

Děkuji prof. PhDr. Peterovi Ondrejkočovi, DrSc. za jeho ochotu, cenné rady a trpělivost při vedení mé práce. Za odborné vedení mé práce, připomínky a podnětné postřehy, které přispěly k jejímu napsání. Dále děkuji respondentům, kteří mi rozhovor poskytli a děkuji i mému příteli za motivaci k ukončení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
-----------	----

Teoretická část

1	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK	12
1.1	BIOLOGICKÁ ÚROVEŇ.....	14
1.2	PSYCHOLOGICKÁ ÚROVEŇ.....	15
1.3	SOCIÁLNÍ ÚROVEŇ	16
1.3.1	NEGATIVNÍ VLIVY V RODINĚ	18
1.3.2	DĚTI UŽIVATELŮ DROG	20
1.3.3	ŠIRŠÍ SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ.....	22
1.4	SPIRITUÁLNÍ ÚROVEŇ	23
2	DŮSLEDKY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI.....	24
2.1	ZDRAVOTNÍ DŮSLEDKY	24
2.2	SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY	26
2.3	PSYCHICKÉ DŮSLEDKY.....	27
2.3.1	DROGY A TRESTNÁ ČINNOST	29
3	PŘEKÁŽKY V ABSTINENCI	31
3.1	RECIDIVA	31
3.2	PARTNERSTVÍ A MANŽELSTVÍ.....	33
3.3	TRH PRÁCE	34
3.4	SOCIÁLNÍ EXKLUZE A CHUDOBA.....	35
3.4.1	SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ A KRIMINÁLNÍ MINULOST	36
4	SPECIFIKACE DROGOVĚ ZÁVISLÝCH NA OSTRAVSKU	37

Praktická část

5	PŘÍPRAVNÁ FÁZE ZÍSKÁVÁNÍ DAT.....	42
5.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU	42
5.2	DRUH VÝZKUMU	42
5.3	VÝZKUMNÝ SOUBOR	42
5.4	METODA ROZHOVORU	43
5.5	ZNĚNÍ OTÁZEK K ROZHOVORU.....	44
6	PRŮBĚH ZPRACOVÁNÍ DAT.....	47
6.1	ETICKÉ OTÁZKY VÝZKUMU	48
7	SEZNÁMENÍ S RESPONDENTY	49
8	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	53
8.1	OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ.....	53

8.1.1	RODINNÉ ZÁZEMÍ	54
8.1.2	PARTNERSKÉ VZTAHY.....	56
8.1.3	VZDĚLÁNÍ A VÝZNAM PRÁCE	59
8.1.4	HODNOTA PENĚZ.....	62
8.1.5	BUDOUCÍ OČEKÁVÁNÍ.....	64
8.1.6	TO DOBRÉ	65
8.1.7	NEGATIVA BRANÍ	67
8.2	AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ.....	70
8.3	SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	73
8.4	SHRNUTÍ ANALÝZY DAT	75
	ZÁVĚR	76
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78

ÚVOD

Toto téma jsem si vybrala, protože jsem pracovala jako terénní pracovník s uživateli nealkoholových drog. V teoretické části se budu zabývat charakteristikami klientů, co závislosti předchází a jaké jsou důsledky užívání nelegálních drog a popíši drogovou situaci na Ostravsku. Zaměřím se na klienty užívající pervitin a heroin.

Cílem praktické části je stanovit možné příčiny užívání návykových látek, pokusit se popsat situaci klientů, jestli mají přání do budoucna a jak si představují změnu. Použiji metodu rozhovoru. Budu vybírat klienty různého věku, pohlaví, druhu užívané látky a rodinného zázemí. Oslovím 10 klientů z města Ostravy, které osobně znám. Zjišťování bude kvalitativní. Použiji zakotvenou teorii, poté provedu otevřené kódování a vytvořím kategorie.

Lidé užívají drogy už tisíciletí. Jedni je chápou jako lék, který jim může pomoci, druzí jako drogu, která jim poskytne jiný zážitek. V některých zemích jsou určité drogy tolerovány, jinde se za ně trestá smrtí.

V posledních letech stoupá počet lidí, kteří zneužívají návykové látky, a zároveň klesá věk prvních experimentů. Častým motivem je zvědavost. Lidé v dnešním světě neomezených možností toho chtějí vyzkoušet co nejvíce. Motivaci zvyšuje potřeba zažít něco nového, nepoznaného, ale i parta, ve které je normou, že daný člověk zneužívá danou látku. Dalším motivem je zátěžová nebo stresová situace, kterou člověk řeší pomocí drog. Pomůže mu v úniku mimo realitu, kde starosti neexistují. V době experimentování se člověk cítí povzneseně, bezstarostně, vše mu vychází. V další fázi si lze uvědomit, že se droga stává součástí života jedince, zhoršují se pracovní a školní výsledky a začínají konflikty s rodinou a okolím. Člověk se úplně podřídí droze. Aby ji získal, je schopen udělat cokoli. V tomto období ztrácí rodinu, zaměstnání, přátele a návrat k normálnímu životu je náročný a zdoluhavý. Po této etapě nastává dvojí možnost. Dotyčný buď trvale abstinguje či omezí užívání, nebo dojde k úpadku psychické a fyzické schránky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK

Na vzniku závislostí se podílí řada faktorů. Od biologických, genetických, přes psychologické predispozice až po situace, které člověka mohou ovlivnit v průběhu celého života. V následujících podkapitolách představím několik faktorů podílejících se na vzniku závislosti.

Riesel (1999, s. 18) cituje ve své knize Lesk a bída drog odborníky, kteří se domnívají, že závislosti celkově vznikají kombinací mnoha různých faktorů. Návyk vzniká důsledkem působení drogy na samotnou osobnost v čase ze strany společnosti a prostředí, životních podmínek a také spouštěcích mechanismů. Na rozvoji návyku se podílí i touha po zopakování prožitku. Důležité je prvotní pozitivní zkušenost, dosažitelnost a snadnost užívání drog ve společnosti, která je jeví velmi tolerantně.

Múhlpachr (2002, s. 17 - 18) uvádí podmínky pro vznik závislosti:

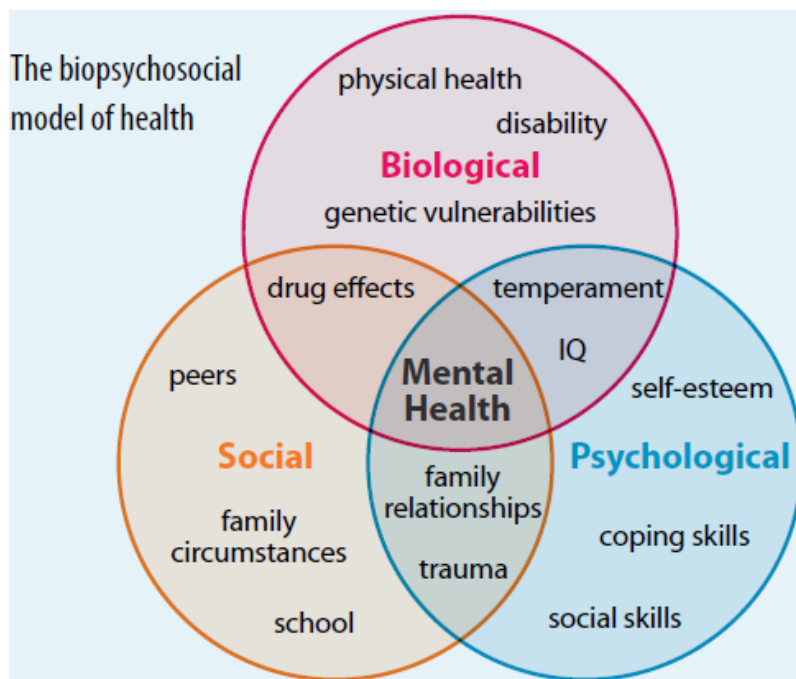
- interpersonální: přání proniknout bariérami a získat uznání vrstevníků, komunikace s nimi.
- sociální: prosadit si sociální změny, identifikace s vybranou subkulturou, únik z obtížných podmínek prostředí, změna společenské vědomí vrstevníků. Současná společnost působí chaoticky na děti a dospívající.
- fyzická: přání fyzického uspokojení, uvolnění, odstranění fyzických obtíží, touha po získání většího množství energie, udržení si fyzickou kondici.
- senzorická: přání stimulovat zrak, sluch, hmat, chuť, potřebnost smyslové sexuální stimulace.
- emocionální: uvolnění od psychického napětí a bolesti, pokus o řešení osobních komplikací, snížení úzkosti, uvolnění od špatné nálady, emoční relaxace.
- politická: potřeba identifikovat se skupinami, jenž protestují proti establishmentu, kteří chtějí změnit drogovou legislativu, nedodržují společenská pravidla.
- intelektuální: uniknout nudě, dosáhnout intelektuální kurióznosti, řešit uměle navozené problémy, produkovat originální ideje, potřeba zkoumat vlastní vědomí i podvědomí.

- kreativně estetická: vylepšit uměleckou tvorbu, zvýšit prožitek z umění, rozšířit si představivost.
- filozofická: potřeba objevovat nové hodnoty, hledání smyslu života, nalezení osobní identifikaci, objevení nových pohledů na svět okolo.
- antifilozofická: zklamání se při hledání smyslu života, nenalezení východisek v dané filozofii, neuspokojení hledání sebe sama.
- spirituálně mystická: potřeba vyznávat ortodoxní víru, komunikace s Bohem, získat spirituální moc.
- specifická: osobní potřeba po dobrodružství, získat ocenění určitých osob, prožít něco nového.

Myslím si, že každý jednotlivec nalézá jiný důvod k závislosti a každý si tím kompenzuje něco jiného. Většinou se můžeme setkat s lidmi, kteří začnou zneužívat návykové látky z důvodu odstranění, aspoň na určitou dobu, psychického napětí, potřeby sounáležitosti, někam patřit, při řešení osobních problémů apod. U menší skupiny můžeme vyzorovat závislosti u umělců a filozofů. Například Charles Baudelaire byl závislý na alkoholu a drogách a napsal např. Báseň o hašiši. U politické podmínky vzniku závislosti můžu jmenovat hnutí Hippies. Indiáni užívali různé psychotropní rostliny navozující změnu vnímání, aby se blíže dostali k Bohu.

Během studia o příčinách vzniku závislosti jsem přečetla poznatky různých autorů zabývajících se danou problematikou. Někteří zdůrazňují vlivy prostředí a rodiny, jiní poukazují na biologické faktory. Nejpřehlednější mi přijde Kamil Kalina v knize Drogy a drogové závislosti 1. Proto jsem vytvořila jednotlivé kapitoly podle něho a ostatní podkapitoly přizpůsobila poznatky jiných autorů.

Podle MKN – 10 známe Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek pod značkou F10 – F19. Zahrnuje poruchy vyvolané požíváním alkoholu, opioidů, kanaboidů, sedativ nebo hypnotik, kokainu, jiných stimulantů (včetně kofeinu), halucinogenů, tabáku, organických rozpouštědel a požíváním několika látek a požívání jiných psychoaktivních látek (Svoboda, Češková a Kučerová, 2006, s. 298).

Obrázek. č. 1 Bio-psycho-sociální model

(<http://savvywillingandable.wordpress.com/2013/09/25/the-biopsychosocial-model-explained/>) [cit. 2014-02-12].

Jak si můžeme všimnout z obrázku číslo 1, je zde popsán bio-psycho-sociální model a jednotlivé složky (biologické, sociální a psychologické), které působí na člověka a ovlivňují ho.

1.1 Biologická úroveň

Za biologické faktory se převážně považují problematické okolnosti v době těhotenství. Sleduje se, zda sama budoucí matka nebyla alkoholička nebo toxikomanka, nebo zda neužívala léky v době porodního stresu. Ověřené genetické souvislosti se týkají vrozené vyšší tolerance pouze vůči alkoholu u alkoholiků. Výzkumy CNS identifikují neuromodulátory, neurotransmitery a neurohormony ve vztahu k závislostem. Každý má individuální ustrojení mozkového neurochemismu, kde do interakce s daným systémem vstupují nejrůznější psychotropní látky a navozují změny charakteristické pro změnu nálad, emocí a kognitivních funkcí. Například stimulační drogy zvyšují vyplavování dopaminu, což se projevuje v pocitech euforie, kompetence, vzrušení a bdělosti. Zároveň brání jeho zpětnému vychytávání, což později vede k vyčerpání efektu a k opačným

pocitům, jako například depresivní nálady a celý soubor odvykacích stavů. Opiáty působí synergicky s tělu vlastními, endogenními opioidy, s endorfiny a enkefaliny. Zesilují účinek na opiatových vazebných místech a také působí vůči tělu, jehož produkci utlumují (Kalina a kol., 2003a, s. 91 – 92).

Kalina a kol. (2003b, s. 244) říká, že děti narozené matkám závislých na návykových látkách, mají poruchy pozornosti, sání, pociťují emoční napětí, špatnou motorickou koordinaci, křeče a další. Výzkumy, na které Kalina upozorňuje, jsou prováděny po celém světě a značně se liší. Zkoumají vliv matky toxikomanky na budoucí vývoj dítěte. Některé studie tvrdí, že také děti jsou předurčeny k tomu, aby měly v budoucnu problémy s drogami, učením, pamětí a zvýšenou tendenci k agresivnímu jednání. Jiné výzkumy naopak míní, že mezi těmito dětmi a ostatními neexistují rozdíly v emoční oblasti, v chování a školních schopnostech a nelze u nich prokázat sklon k drogám.

Také zde můžeme mluvit o jedincích, kteří utrpěli úraz hlavy nebo poškození mozku při porodu, prožili zánět mozkových blan apod. (Riesel 1999, s. 19).

1.2 Psychologická úroveň

Psychogenní faktory lze nalézt už v období nitroděložního vývoje a období porodu. Jde o psychické zážitky, prožívání toho, co působilo biologické poškození. Když je žena v období těhotenství ve stresu, přenáší se informace o daném stresu na plod. Pokud žena užívá na snížení stresu tlumivé látky, informace o daném prožitku se přenesou na plod a vytvoří kód o efektu tlumivě působících při prožívaném stresu. Tento kód čeká na oživení v době postnatální. Po aplikaci tlumivé látky sice jedinec zažije nový, ale již poznaný zážitek. Pozitivní zpětná vazba rychle posiluje vznik závislosti. Dalšími faktory patřící do této oblasti patří úroveň péče o harmonický vývoj, uspokojování potřeb s respektem k hranicím, podpora v době dospívání, v krizi hledané identity, pomoc v případě objevení duševních poruch a nemocí (Kalina a kol., 2003a, s. 92).

Riesel (1999, s. 19) se věnuje osobnostem, které nejčastěji podléhají vlivu drog. Míní, že problém není v droze, ale v člověku, jenž se cítí lákán a neodolá svodu ulpívat na jednoduchých zdrojích uspokojení. V minulosti se poukazovalo na handicapované skupiny jedinců, kteří problémy řeší za pomoci drogy. Nyní se zastává názor, ke kterému se také přikláním, a to, že se jakákoliv osoba může stát závislou. Pravděpodobnost sklonu nastává především u mladistvých s poruchami chování, prožili velkou zátěž, apod. Mluví se o jedincích, kteří jsou v duševní činnosti a nálady oslabeni. Další známky pravděpodobnosti

výskytu závislosti můžeme zařadit nedostatek vytrvalosti, nestálost, neklid, záškoláctví a selhávání ve škole. Ale není to pravidlo, vždy záleží i na postojích, prostředí, životním programu apod.

Kolektiv autorů v knize *Drogy: otázky a odpovědi* (2007, s. 63) tvrdí, že závislími se častěji stávají jedinci úzkostní, depresivní, labilní, s malým sebevědomím, s neléčeným psychiatrickým onemocněním, jež jsou nespokojeni se svým životem a neumějí nebo i nechtějí situaci změnit.

Při výzkumu drogových závislostí byly prokázány znaky osobnostních a genetických predispozic ke vzniku závislosti. Mezi závislími na drogách se objevují lidé zvědaví, vyhledávající nové zážitky, kteří rádi riskují, cestují a věnují se umění. Zároveň dokládá, že ženy jsou mnohem citlivější na drogy než muži, závislost se u nich vyvíjí rychleji. Je prokázána odlišná zvýšená reaktivita a citlivost nezralých jedinců ve vztahu k rozvoji vzniku závislosti. Závislosti se rychleji vyvíjí u dětí a mladistvých. Omamné látky na ně mají závažnější a trvalejší důsledky fyzické i psychické. Závislost na drogách má znaky obsedantně kompulzivního chování, kde nemusí dojít k odměně libosti (http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/zavislost_01.htm) [cit. 2014-02-17].

V této kapitole bych se ještě ráda zastavila u skutečnosti, že na různých druzích drog vzniká závislost různým způsobem a v různé intenzitě. Jedinec zkusí danou drogu podle toho, jaký chce mít díky droze změněný stav. Může si vybrat, pokud touží po radosti, veselí, dobré náladě, odbourání zábran, klidu, jestli potřebuje dodat větší množství energie, nebo naopak touží po útlumu, otupení. Jiné zase rozšíří pole fantazie, začne vidět svět jinak. U některých drog vzniká závislost mnohem rychleji než u jiných. Mezi nejrizikovější patří opiáty, na kterých vzniká fyzická závislost.

1.3 Sociální úroveň

Jedná se o vlivy vztahů s okolím, které formují zrání jedince, případně zrání brzdí či deformují. Vlivy zahrnují rasovou příslušnost, společenský status rodiny, úroveň sociálního zajištění a prostředí, ve kterém se jedinec nachází. Jinak se vyvíjí člověk žijící ve městě a jinak ve velkoměstě. Je třeba zde také zahrnout kvalitu rodinných vztahů, případně absenci rodiny. Dospívání se děje v procesu sociálního učení, na kterém se podílí rodina s pravidly, mýty a morálkou. Kromě rodiny se podílí na utváření osobnosti kolektiv vrstevníků (Kalina a kol., 2003a, s. 92 - 93).

Fischer se Škodou (2009, s. 98) rozdělují sociální faktory zvyšující sklony závislosti na následující okruhy:

- vliv rodiny (dysfunkční, anomalita rodičů, syndrom CAN apod.)
- vliv sociální skupiny (především vrstevníci, party apod.)
- vliv životního prostředí (měst, vybraných aglomerací – sídliště a průmyslové zóny, snížená společenská kontrola a anonymita, migrace obyvatel, chybějící kořeny a vztahy na daném území apod.)
- sociální konformita (uchování a tvorba sociálních kontaktů a vazeb)

Podle Fišerové záleží na dostupnosti drogy v okolí daného člověka – distribuce a cena. Mezi sociální faktory a situace, usnadňující vznik drogové závislosti, patří prostředí fetující party, rozvrácené rodiny, nedostatek láskyplné péče rodičů u dětí, osamělost, kriminální subkultura apod. (http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/zavislost_01.htm) [cit. 2014-02-17].

Podle Bímové má vliv na vznik a udržování závislosti dosažitelnost drogy. Volba určité návykové látky, nebo přechod od jedné drogy k druhé je dána její dostupností. Nejdříve se přikládal velký význam dostupnosti drog na vznik závislosti. Později se zastával názor, že u zdravého jedince žijícího v harmonickém prostředí toxikomanii vyvolat. V současnosti, kdy dnešní život přináší velké množství různých druhů drog, se problematika dostupnosti dostává do popředí (http://www.studiumchemie.cz/materialy/Ilona_Bimova/DrogovaPrev.pdf) [cit. 2014-03-02].

Dostupnost drog, dle mého názoru, rok od roku stoupá. Je více lidí, kteří se výrobou a prodejem drog živí. Není zapotřebí příliš velkého úsilí, aby člověk získal drogu. Velký problém také vidím u obvodních lékařů, jež mohou předepisovat určitá množství léků navozující změněný stav vědomí. U klientů jsou „oblíbené“ především neuroly, fentanyl a jiné léky proti bolesti.

1.3.1 Negativní vlivy v rodině

Závislymi se mohou stát také členové rodiny z úplných i neúplných rodin. Podstatné je, v jakém rodinné prostředí dítě vyrůstá a jaké jsou vztahy mezi rodiči a dítětem a mezi rodiči navzájem. Rodiče by měli chválit i za maličkosti, ponechat dětem životní prostor a právo na soukromí, neměli by být příliš direktivní, benevolentní a nezahlcovat zbytečnou starostlivostí a přehnanou péčí a být dobrým příkladem pro dítě (Kolektiv autorů, 2007, s. 62).

Nešpor a Csémy (1995, s. 11) se domnívají, že pokud rodiče fyzicky trestají, děti bývají uzavřené, nejsou iniciativní, schází jim spontaneita. Jsou agresivní, nebo se nedokáží prosadit. Takové děti jsou více ohroženy drogami.

Riesel (1999, s. 20) mluví o dobré výchově v rodinném prostředí, která má vybavit dítě správnou orientací v oblasti hodnot, volby chování v určitých situacích a odolnosti proti svodům. Rozpad rodiny je těžkým stresem. Bakošová (2008, s. 185) dodává, že příčiny vzniku drogové závislosti mohou vzniknout vlivem nevhodné výchovy, kdy rodiče mají příliš vysoké nároky na dítě, neadekvátně trestají, zanedbávají či zneužívají dítě. Přikláním se k názoru obou autorů. Z mé výzkumné části rovněž vyplývá, že většina respondentů pochází z rozvrácených rodin, nebo vyrostli v příliš přísné, autokratické rodině.

V daném odstavci se zaměřím na chybné způsoby výchovy dítěte v rodině, jež zvyšují riziko užívání drog:

- svoboda: jedná se o rodiny, ve kterých panuje přílišná svoboda, která hraničí s chaosem a lhostejností a na druhé straně jsou vztahy v rodině, jejíž členové bez sebe neudělají krok, se vším se svěřují.
- předčasně zralé děti: jde především o děvčata, kdy se předčasně dokáže postarat o své věci, je vyspělejší a rozumnější. Problém nastává tehdy, když rodiče začnou potomkovi svěřovat nadměrnou odpovědnost a svobodu.
- dítě jako důvěrník rodiče: mnohé matky si dítěti stěžují na partnera, svěřují se mu se svými problémy. Dítě ale na to není emočně připraveno. Mnozí toxikomani neměli vzor v dětství.
- dítě musí být hodné a dokonalé: když se dítě chová a jedná rozumně, nedokáže ještě zvládnout míru volnosti a odpovědnosti, kterou mu rodič za jeho příkladné

chování svěří. Rodiče ji přestanou kontrolovat. Má v pozdějším věku potřebu dokázat, že není jen hodné a poslušné dítě.

- nadměrná volnost, nedostatek kontaktu mezi rodiči a dětmi: někteří jsou k soukromí potomka příliš ohleduplní. Možná, že sami prošli příliš přísnou výchovou, proto chtějí dopřát lepší dětství. Jiné rodiče razí heslo dobré známky = dostatek volného času. Tráví tedy dost času mimo rodinu
- příliš liberální a nedůsledná výchova: vede k narušení stability rodiny a přispívá k nerovnoměrnému vývoji potomka.
- nadměrná kontrola a náročnost: na vině je příliš autoritativní rodič, který klade důraz na práci, povinnost, neustálou kontrolu a je vždy vyžadován nutný souhlas rodiče. Dítě si ale do budoucna osvojí vysokou náročnost.
- manipulativní jednání: cíle manipulace je neřici přímo, co člověk chce, ale přesto nějak dosáhnout toho, co potřebuje. Důvodem může být např. strach z neúspěchu, odmítnutí, nebo nechut' dát najevo, že něco potřebuje. Nepřímé jednání působí na celou rodinu a narůstá nejistota a nedůvěra.
- když se konflikty neřeší: při konfliktu se otevřeně vyjadřují emoce, po něm se pocítí úleva, objeví se nové nápady a řešení. Odkládané problémy ale zvyšují napětí, zlost a vinu.
- řešení nepříjemných pocitů náhradními prostředky: smutek, zlost, bezmoc apod. můžeme nahrazovat jinými prostředky a tím cítit úlevu a zapomenutí. Rodiče by ale měli dítěti ukázat, že je normální čelit nepříjemným prožitkům.
- nadměrný stud: stud narušuje sebeúctu. Mnoho lidí se stydí mluvit o sobě, mluvit na veřejnosti, stydí za svoji rodinu, partnera, vybavení bytu pod.
- nadměrné pocity viny: je třeba, aby dítě nebylo vystaveno jen na výčitkách, citovém vydírání a manipulacích s pocitem viny.
- negativní stereotypy: jde o přesvědčení, které platí a nemůže být jinak. Některé ale mohou být příliš omezující a odnáší si je do budoucího života a vztahů.
- stěhování: patří k vysoce stresujícím obavám spojeným ze ztráty známého prostředí, okruhu přátel, ztráta z bezpečného pocitu. Přichází nová škola, spolužáci,

změna bytu. Aby se dítě začlenilo co nejdříve, začne se stýkat s lidmi experimentující s drogami.

- ambiciózní rodiče: mluvíme o rodičích, kteří chtějí potomkovi dopřát co, co oni nemohli, nebo aby děti pokračovaly v tom, co oni sami nedokázali. Začnou unikat z nároků, kterým nedokáží čelit a ani o nich nemohou diskutovat.
- výběr školy: je důležité vybrat vhodnou školu a později i obor.
- rozvod: průběh a chování rodičů v době rozvodu i po něm mohou ovlivnit děti. Nesmí se především využívat dítě, stěžovat si na partnera, zavazovat tajemstvím, očerňovat, obviňovat apod.
- poruchy příjmu potravy: lidé s anorexií a bulimií připomínají příznaky a chováním toxikomany (Hajný, 2001 s. 27 – 54). Ve své praxi jsem se setkala s klientkami, jež začaly brát pervitin kvůli štíhlé postavě. Člověk zneužívající pervitin trpí nechutenstvím, vymizí pocit hladu, ale přesto má dostatek energie.

Hajný uvádí ve své publikaci chybné způsoby výchovy dítěte rodiči, které mohou v budoucnu vyústit v drogovou závislost. Rodina jako první činitel ovlivňuje dítě. Potomek vidí na rodičích a příbuzných, jak se chovají, jak mezi sebou řeší konflikty a je možné, že se k danému vzorci jednání v dospělosti přikloní. I přesto si myslím, že i když je dítě vychováváno v příliš ambiciózní, nedůsledné či liberální výchově, nemusí se nutně stát závislým. Stále totiž záleží i na samotném jedinci, na jeho postojích, motivech i potřebách.

1.3.2 Děti uživatelů drog

Kromě podkapitoly věnující se problematice rodiny jsem se chtěla zaměřit na děti vyrůstající v prostředí rodičů – toxikomanů. Ve své praxi jsem se setkávala s mnoha matkami mající v péči dítě nebo děti a zajímá mě, jak takové děti vnímají jejich závislost, okruh známých a jak je tyto zážitky mohou ovlivnit do budoucna, co si myslí o celé situaci. Protože jednou zjistí, že nevyrostá v úplně „běžné“ rodině.

Kalina a kol. (2003a, s. 93) popisuje situaci, kdy dítě vyrůstá s rodiči či příbuznými toxikomany. Braní drog je zde bráno jako norma. Žít se závislým znamená žít dysfunkční vztahy, být vystaven změnám nálad a postojů dle akutního stavu intoxikace. Jsou vystaveny slibům, jež se nenaplní a nepředvídatelnosti následujících hodin. Dále zneužití na fyzické či emocionální úrovni. Stávají se závislí na druhém.

Mezi desátým a dvanáctým rokem si děti nejčastěji uvědomují, že se drogy staly součástí rodiny. Obvykle tomu předchází pocit, že se „něco děje.“ Přistihnou rodiče při aplikaci drogy, nebo se prodávají předměty v bytě. Rodiče neustále něco řeší a nemají na děti čas, děti nechodí pravidelně do školy, chybí celková péče a dohled nad dítě. Rostoucí dluhy podtrhují nestabilitu životních podmínek, děti se často s rodiči stěhují, střídají školy, jsou vystaveny násilí ze strany jiných uživatelů. Žijí v neustálém strachu a jsou úzkostné. Občas rodiče odešli z domu na delší čas, kdy sháněli drogy nebo peníze. Hlídali je příbuzní i známí rodičů, které děti neznaly. Nejtěžší je žít s pocitem, že rodiče o ně ztratili zájem kvůli drogám. Projevuje se to zklamáním, hněvem a smutkem. Někteří mají absolutní averzi vůči drogám. Děti si často musí poradit samy a někdy se začnou starat o své rodiče s drogovým problémem a dávají na ně pozor, aby se například nepředávkovali, nebo si drogu nevzali. Takové děti začnou být velmi ostražitě. Potomci pocítují hněv a rozčarování nad tím, že na sebe musí vzít odpovědnost poté, co jejich rodiče rezignovali na svou roli. Mnohé z nich mají v dospívání a v rané dospělosti potíže. Mnohdy samy začnou užívat omamné látky (Barnardová, 2011, s. 95 - 116).

Kalina a kol. (2003 b, s. 244 – 246) dodávají, že se drogové problémy rodičů odráží v nestabilitě péče a pravidlech vůči dětem. Zvyšuje se pravděpodobnost úniku od problému k drogové závislosti, jak to dříve viděly u rodičů. „Při současném stavu drogové problematiky v naší společnosti lze očekávat další nárůst této specifické klientely, což přinese pro celou společnost mnoho dalších otázek a nutných řešení. Jedním z úkolů do budoucna bude systematické sledování generace dětí těchto matek a jejich další somatický a psychický vývoj.“

Znám více rodin, kdy rodiče zneužívají návykové látky a mají v péči děti. Můžeme se zabývat otázkou, zda je žádoucí, aby dítě zůstávalo s dané rodině. Potomek bývá svědkem výkyvů nálad rodičů, komunikace mezi rodiči, jak o drogách mluví, jak za pomocí drog řeší své problémy apod. Nemyslím si, že je to pro vývoj jedince nejlepší. Každý má právo založit rodinu, ale toxikomani by se měli rozhodnout, zda se chtějí plně věnovat dětem, nebo pokračovat v drogové kariéře.

Tabulka č. 1 Počet dětí přijatých do kojeneckého ústavu v Praze v souvislosti s drogovou závislostí matky (Kalina, 2003b, s. 247)

1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
0	4	10	7	12	14	18

1.3.3 Širší sociální prostředí

Pro dítě je důležité, kde se s drogami setkává poprvé. Jestli u matky, která bere nejrůznější tabletky a kouří, jaká je norma popíjení alkoholu v rodině, apod. Aplikace drog a experimenty se často uskutečňuje spíše v partě. K ní více inklinují jedinci, kterým slouží jaké náhražka rodiny, nebo je významným doplňkem.

S drogami také jedinec přijde do styku ve vězení. Vliv prostředí a malé skupiny je pro formování chování i zneužívání drog, významný (Riesel, 1999, s. 20). Stále však platí tvrzení, že drogy ve věznicích nejsou, proto ani pomoc uživatelům není poskytnuta.

Spouštěcím faktorem také může být tlak společenské skupiny. Například se vyvíjí v kolektivu kolegů, společnosti, nebo partách mladistvých (Riesel, 1999, s. 22). Hajný (2001, s. 56) mluví o tlaku skupiny vrstevníků. Pro dítě není snadné mu odolat, udržet si svou identitu, žít zdravě a správně podle představ rodičů.

Jak uvádí Bakošová (1994, s. 50), první experimenty s drogami se nejčastěji objevují okolo patnáctého až osmnáctého roku. Ovlivněny jsou působením spolužáků, kamarádů a učitelů na školách. Nezřídka vzniká z touhy po novém poznání. Hajný tvrdí (2001, s. 92), že škola, přístup učitele, způsob výuky, řešení výchovných problémů a celková atmosféra ve třídě či škole mohou přispět ke vzniku problému s návykovými látkami.

Němečtí autoři (Göhlert, Kühn, 2001, s. 29) ve své publikace používají pojem třetí drogová generace vyznačující se dobrým finančním vybavením, vysokou sociální integrací, s maximem volného času. Jedinci pocházejí z dobře situovaných rodin a bylo o ně vždy dobře postaráno. Zpočátku jim jde jen o to dobře se pobavit.

U dospívajících jsou vztahy s vrstevníky velmi důležité. Podstatné se jeví uvažovat, proč má dítě tendence vybírat si nevhodnou společnost. Pokud dojde k potřebě odpoutat dítě od rizikové party, je vhodné změnit prostředí. Také se klade důraz na zvyšování schopností čelit sociálnímu tlaku a dovednosti odmítání (Nešpor, Csémy a Pernicová, 1998, s. 78 – 79).

O širší sociální skupině jako příčina vzniku drogové závislosti bylo publikováno v mnoha knihách. Domnívám se, že parta, kamarádi, spolužáci ve zvýšené míře ovlivňují vnímání a hodnocení jedince. Aby byl oblíbený, mohl někam patřit, musí se přizpůsobit.

1.4 Spirituální úroveň

Spiritualita je intimní oblast přímého prožitku toho, co se nachází za každodenním úsilím, co dává smysl úsilí a smysl života celkově. Důležité je vzdát se svého závislého Já, sebestředného pojetí, pocitů ublíženosti a hostility. Učit se pokornému naslouchání a přijetí možností, které život poskytuje reálně. I když je člověk v abstinenci, připadá si prázdný, bez smyslu života (Kalina a kol., 2003a, s. 93). Jednou mi klient řekl, že kdyby abstinoval, musel by žít nudný život obyčejných lidí a o to v žádném případě nechce přijít.

2 DŮSLEDKY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

Mezi hlavní důsledky drogové závislosti můžeme zařadit zdravotní, sociální a psychické. Kromě těchto podkapitol jsem se zaměřila i na trestnou činnost jako důsledek dlouhodobého zneužívání nelegálních drog.

Bancroft (2009, s. 86) míní, že pojem drogová závislost je občas zneužíván jako důsledek všech problémů a nikdo nepátrá po problémech okolo. Společnost si může všimnout jen těchto důsledků. Když zemře člověk pod vlivem drog v autě, hned je označen. Ale nikoho už nezajímá, že třeba nebyl viník nehody, nepátrá se po dalších příčinách. Nebo například v dysfunkční rodině, kde matka bere návykové látky, se mluví o tom, že kdyby nebrala, všechno by bylo v pořádku. Ale už se nikdo nezabývá tím, že je rodinou dysfunkční třeba kvůli alkoholismu otce, nebo kdy dochází ze strany dalších členů rodiny k násilí apod.

Sklon k užívání určité psychoaktivní látky je definován z hlediska pravděpodobnosti, že dlouhodobé užívání bude mít za následek sociální, psychologické a fyzické problémy pro jedince i celou společnost (http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/) [cit. 2014-03-08].

2.1 Zdravotní důsledky

Somatická onemocnění vznikají v důsledku dlouhodobého užívání drog. Mohou být pro člověka větší problém než závislost na návykové látce. Jedná se především o neléčené nemoci, jako například HIV, nebo je zde nepříznivá prognóza v kombinaci se závislostí. Mnoho toxikomanů nedokáže dodržovat léčebný režim a nespolupracují s lékaři. Nejsou dostatečně motivováni k léčbě. Jeden klient odmítl vzít si ode mě čistou jehlu z toho důvodu, že má stejně žloutenku typu C, takže mu nevádí používat již použité injekční jehly. Specifická toxicita drogy ovlivňuje negativně orgánové systémy a vede k poškození celého organismu. Nejrizikovější je injekční aplikace látky, kdy dochází k narušení integrity organismu a do krevního oběhu se dostávají nežádoucí příměsi a mikroorganismy. U čichání se poškozuje nosní sliznice a dochází ke ztrátě čichu. Inhalace vede k poškození plic nebo k rakovině dýchacích cest. Perorální užívání zvyšuje riziko podráždění trávicího traktu (Kalina a kol., 2008, s. 89).

Vágnerová (1999, s. 39) se zmiňuje o změnách na zevnějšku toxikomana. Droga může mít anorektické účinky. Závislý celkově tělesně chátrá, přestává o sebe dbát, neudrhuje hygienu apod. Změna tělesné schránky ovlivní i sebevědomí.

Ondrejkoovič s Poliakovou (1999, s. 88) míní, že u žen, uživatelék především heroinu se objevují gynekologické a porodnické komplikace. Mezi ženami je mnoho anorektických bez menstruace a vysoké procento jich je sterilních. Komplikace v těhotenství jsou dvakrát častější než u běžné populace. Jde především o toxicitu, předčasné odlučování placenty, poporodní krvácení, retenci placenty. Zvyšuje se procento výskytu předčasných porodů i neonatální úmrtnosti.

Kalina a kol. (2008, s. 90 – 95) řadí mezi zdravotní důsledky především:

- Lokální komplikace spojené s aplikací drog

Záněty vznikají v důsledku aplikace drogy především na místech, jenž nelze lehce upozorovat veřejností, například do tříslel, dolních končetin apod. Mohu být způsobeny nevhodnou aplikací látky, mikroorganismy v droze. Vznikají nejčastěji abscesy, flegmóny a povrchové záněty žil. Poškození nosní sliznice je způsobeno dlouhodobým čicháním látky. Poleptání plic vzniká inhalováním rozpouštědel. Dochází ke ztížení výměny kyslíku a oxidu uhličitého.

- Postižení orgánů a systémů

Kardiovaskulární systém – injekční aplikace vede k poškození cévního systému. Dochází k bolestivému zatvrdnutí žíly, do které si člověk aplikuje látku. Aplikace do dolních končetin může vést k zánětu hlubokých žil na dolních končetinách. Odumírá končetina, nebo může dojít k plicní embolii a následně srdečnímu selhání. Někteří klienti už nemají místa vhodná ke vpichu. Proto se často uchylují k nástřelu do krční tepny. Mohou ale velice rychle vykrváct. Tato informace jim přesto nezabrání v opětovné aplikaci do tepny. Také vznikají srdeční obtíže, infarkt, arytmie.

Dýchací systém – Poškození plic vede k hypoxii, poškození orgánů i ke smrti. Dochází také k zápalům plic, plicním otokům.

Poškození oka, ledvin a CNS – K postižení očí dochází vlivem plísňových infekcí. Také je porušena sítnice, dochází k šedému a zelenému zákalu. K poškození ledvin dochází vlivem infekčního onemocnění. Poškození centrálního nervového systému vzniká vlivem mozkových abscesů, krvácení do mozkové tkáně apod.

- Infekční choroby u injekčních uživatelů

Mezi nejčastější infekce můžeme zařadit žloutenku typu B a C a okrajově také HIV, které se vyskytuje u injekčních uživatelů drog v menším množství než v předchozích letech už kvůli výměnnému programu jehel.

Hepatitida typu B má v posledních letech klesající tendenci už kvůli očkování. 30 – 50% uživatelů drog má známky proběhlé infekce. Chronická infekce způsobuje jaterní cirhózu, jaterní selhání a rakovinu jater.

Hepatitida typu C se přenáší především mezi stříkačkami a pomůckami k aplikaci. Následná léčba je velmi účinná. Aby ale k léčbě došlo, je třeba se stabilizovat a abstinovat. Mnoho klientů ale není schopno abstinovat několik měsíců, proto se navyšují zdravotní problémy vzniklé v důsledku neléčení žloutenky.

2.2 Sociální důsledky

Závislý jedinec přestane respektovat obecně platné normy, neplní své povinnosti, přestává chodit do práce a do školy. Mění se jeho vztahy s okolím. Ostatním chování toxikomana přijde nepřijatelné. Závislý se stává sobecký, nespolehlivý a necitlivý k potřebám jiných lidí. Parazituje na rodině a společnosti, protože není schopen pracovat a když něco vydělá, peníze v nejbližší době utratí za drogu. Aby získal drogu, krade, prostituuje, podvádí a využívá blízké. Člověk se později stává pro rodinu přítěží, rodina rezignuje na možnost vyléčení. Láska dvou lidí závislých na psychoaktivní látce dlouho nevydrží, protože člověk má jednu lásku, které obětuje vše, drogu. Nakonec vznikají pouze náhodné vazby s narkomany.

Rodina – drogově závislý ničí celou rodinu. Reakce rodičů na zjištění, že se z dítěte stal narkoman, jsou často nepřiměřené, rodiče domlouvají, přemlouvají, vyhrožují apod., ale tyto reakce mají spíše opačný efekt.

Zaměstnání – toxikoman selhává i v profesní rovině, není schopen chodit každý den do práce nebo do školy. Pod vlivem drogy je unavený, nepodává požadovaný výkon, nesoustředí se a přestává být k činnosti motivován. Nakonec dojde k ukončení pracovního poměru či odchodem ze školy. Nemá ani motivaci najít si nové zaměstnání. Závislí postupně ztrácí všechny své dosavadní role a zůstane mu jediná – narkoman.

Společnost – Vágnerová uvádí, že v Česku je tendence závislé izolovat a stigmatizovat. Pohrdání a odpor většinové společnosti zapříčiní, aby se jedinec identifikoval s drogovou

subkulturou. Přijme její hodnoty a normy. I po vyléčení mnozí abstinujícího narkomana neakceptují a nemají v něho důvěru. Toxikoman nemá dostatek vztahů s lidmi, kteří nejsou závislí a zároveň se cítí nejistě, nepřátelsky a nepříjemně k okolí (Vágnerová, 1999, s. 40 - 41).

Mezi sociální problémy Gossop (2009, s. 14) zahrnuje bezdomovectví, anamnézu fyzického a sexuálního zneužívání, nezaměstnanost, nízké vzdělání a chudobu. Mezi nejhorší problémy patří trestná činnost.

Fischer se Škodou (2009, s. 120) porovnávají závislost na alkoholu a drogách a tvrdí, že na drogách dochází mnohem rychleji k závislosti a následným negativním důsledkům pro jedince a celou společnost. Tolerance vůči drogám je takřka nulová. Hrozí nebezpečí ztotožnění se s hodnotami a vzorci chování komunity toxikomanů a snižuje se šance na změnu asociálního životního způsobu života na minimum.

Problém vidím v netoleranci většinové společnosti k toxikomanům. Bere je jako něco „špatného“ ve společnosti a myslí si, že se jich tento problém netýká. Ale pouze do doby, než jejich dítě, nebo příbuzný také podlehe drogám. Pro rodiny i celou společnost bych navrhovala společné semináře, kde by se mohli dovědět více o drogách. Proč vzniká závislost, co droga přináší, možnosti řešení, vybrané kasuistiky apod. Mnozí nechápou, proč vůbec někdo chce drogu zkusit, proč je pro něj tak důležitá, že kvůli ní i páchá trestnou činnost a proč je těžké se ze závislosti se vyléčit.

2.3 Psychické důsledky

Při dlouhodobém zneužívání návykových látek se mohou vyskytnout duševní změny a poruchy. Můžeme jmenovat například rozklady a deprese, úzkosti, poruchy vůle a zájmu, citovou labilitu, poruchy pozornosti a soustředěnosti, duševní nemoci – psychózy a změny osobnosti, hrozí poruchy intelektu a poruchy paměti (Riesel, 1999, s. 30).

Dlouhodobé užívání návykových látek může vytvořit tzv. organický psychosyndrom, změny osobnosti vyvolané poškozením mozku, jak popisuje Vágnerová (1999, s. 39 – 40):

- emoční prožívání se deformuje: závislý se stává labilnější, dráždivější, se sklonem k extrémnějším citovým prožitkům.
- kognitivní oblast: drogy zhoršují pozornost, paměťové funkce a může dojít až k demenci. Prohlubuje se poškození CNS.

- mění se aktivační úroveň: po požití drogy je člověk příliš aktivní, nebo naopak neschopen jakékoliv aktivity.
- dochází ke změně hierarchie hodnot: ovlivňuje jeho autoregulaci. Nemá dostatek vůle k překonání potíží, které drogová závislost přináší. Například klienti mají problém s běžnými banalitami jako vyřídít si dávky, nový občanský průkaz, požádat o kopii rodného listu apod. Nebývá schopen sebeovládání, i když by chtěl dávky dále nezvyšovat. Po přechodné době přestane pociťovat vinu. Má klientka stále bere pervitin, má žloutenku typu C a problémy se srdcem a krevním řečištěm na nohou. Její matka si myslí, že nebere, aby mohla podstoupit léčbu. Klientka jí však neustále lže, a když si drogu aplikuje, má silný pocit viny, že matku opět zklamala. Ani to je nezabrání v abstinenci.
- změna životního stylu: stává se redukováným stereotypem. Život se zaměřuje na kolotoč získání drogy a její užití. Můžeme si všimnout počáteční motivace užití za účelem vybočení ze stereotypu a obohacení života. Toto si ale závislí neuvědomují, že stále dokola řeší stejné věci.
- závislému nakonec zůstane jen droga: o všechno ostatní přišel, ztratil, ztratilo význam. Neplánuje budoucnost, nechce nad ní přemýšlet. Žije ze dne na den, pouze přítomností.
- úpadek osobnosti: dochází k psychopatické osobnosti, úbytku schopností. Takový člověk má pocit, že se s tím nedá nic dělat.
- poruchy psychotického charakteru: příznaky jsou poruchy vnímání, halucinace, bludy, narušení citového prožívání, objevují se neadekvátní citové emoce a poruchy psychomotoriky.
- amnestická porucha: zhoršení paměti a demence především u čichačů organických rozpouštědel.

I když se toxikoman rozhodne abstinovat, nemusí se psychicky dostat na původní úroveň. Spontánně se navrací halucinace, iluze, emoční prožitky a pocity, které jedinec prožíval v době intoxikace (Vágnerová, 1999, s. 39 – 40).

Poruchy, které vznikly přímým působením drogy, můžeme jmenovat například psychotické, depresivní či úzkostné. Většinou poměrně rychle odezní v průběhu abstinence. Příkladem je toxická psychóza, o které se často mluví. Mají ji uživatelé

pervitinu. Vzniká paranoia s halucinacemi. Postižený má často pocit, že ho někdo sleduje, mají pocit, že ho chce někdo zabít apod. Často jsem se setkávala s klienty, kteří mi pokaždé volali z jiného telefonního čísla, protože si mysleli, že jim někdo odposlouchává telefon, nebo se často stěhovali. Nejhorší, co jsem zažila, byl můj dlouholetý klient, který si aplikoval nekvalitní pervitin. Měl pocit, že ho chce někdo zabít, sledují ho, myslel si, že žije v jiném století. Jednou volal policisty na kolegu, který stál údajně vedle něj a ubližoval mu. Duševní onemocnění však může přetrvávat i po skončení užívání. Dále zde můžeme zařadit poruchy, které vznikly v souvislosti s užíváním drog a nemají toxickou příčinu. Jak případ uvedu posttraumatickou stresovou poruchu vznikající na základě šokujícího zážitku při užívání drog, např. přepadení, znásilnění, smrt kamaráda toxikomana. Většinou spontánně odezní a jedinec potřebuje dlouhodobou léčbu (<http://www.drogovaporadna.cz/drogy-a-nemoci/psychicka-onemocneni-a-drogy.html>) [cit. 2014-02-15].

2.3.1 Drogy a trestná činnost

Výroba, držení a šíření omamných a psychotropních látek je trestný čin a může dojít k odsouzení. Trestné je i šíření léků obsahující psychoaktivní látky. Velký problém nastává tehdy, když se dealer snaží na prodeji drog vydělat co nejvíce peněz. Proto jsou upravovány – ředí se (Ganeri, 2001, s. 80 – 83).

Trestná činnost – je důsledek závislosti. Finanční náročnost drogy, změna osobnosti (ztráta zábran, neschopnost sebeovládání, bezohlednost, egocentričnost) a hodnotového systému zvyšují pravděpodobnost trestné činnosti. Nejčastěji jde o výrobu a distribuci drog, krádeže, vloupání, násilné trestné činy apod. (Vágnerová, 1999, s. 41).

Ondrejko (2001, s. 173) mluví o zaopatřovací kriminalitě - majetkové a násilné, prostřednictvím které závislí získávají nejčastěji peníze na drogy. Zahrnují se zde krádeže například do lékáren, falšování receptů, krádeže šperků, peněz a jiných cenností v rodinách apod. Významná se jeví kriminalita páchaná pod vlivem drog, ve stavu abstinčního syndromu a tzv. komerční drogová kriminalita, která je způsobena nabídkou a prodejem nelegálních látek.

Narkomani jsou bezohlední vůči druhým lidem. Mají problémy se sousedy a lidmi v okolí, roste riziko ostudy a problémů v rodině (Nešpor, Müllerová, 2006, s. 8).

Vliv drogových závislostí na vývoj další kriminality popsal Ondrejkoovič s Poliakovou a kolektivem (1999, s. 82 – 84) následovně:

- trestné činy proti životu a zdraví: jde o protispolečenské jednání ohrožující život a zdraví jedince, např. vražda, ublížení na zdraví, rvačka. Dělí se na činy spáchané pod vlivem drog, za účelem získání financí na drogy a vražda s loupežným motivem, loupeže a další násilné trestné činy.
- trestné činy proti majetku: téměř každý toxikoman používá finanční prostředky své rodiny nebo komunity. Když ale i tyto zdroje vyčerpá, začne krást v cizích bytech, z motorových vozidel, auta, i v obchodech.
- trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti: projevují se především u žen. Prostituuji, stávají se oběťmi trestných činů jako obchodování se ženami, vydírání a jiných.
- jiné trestné činy: sem patří zpronevěry cizího majetku, podvody na škodu cizího majetku apod. Problém je u lidí řídících dopravní prostředek pod vlivem drog.
- praní špinavých peněz: působení nezákonných drogových organizací ohrožuje politickou, ekonomickou a sociální stabilitu států a bezpečnost. Nebezpečí představuje především organizovaná kriminalita, kdy dochází k legalizaci příjmů pocházející z trestné činnosti.

K drogové závislosti patří i trestná činnost. Neznám moc lidí, kteří jsou uživateli návykových látek a nikdy nebyli souzeni. I hodní lidé, kteří by nikomu neublížili, ztrácí zábrany jen kvůli opatření si dané látky. Později si mohou čin vyčítat, ale nic to na situaci nemění. Trestný čin spáchají znovu.

3 PŘEKÁŽKY V ABSTINENCI

Do své práce jsem se rozhodla zahrnout i kapitolu Překážky v abstinenci z toho důvodu, že mnozí klienti by chtěli přestat brát drogy, nebo abstinují, ale přesto je společnost odmítá, nikdo je nechce zaměstnat, pronajmout jim byt, nejsou v dobré ekonomické situaci, čeká je soud. V případě psychické nestability mají problém se uplatnit především na trhu práce.

Toxikoman, který již nechce pokračovat v drogové kariéře, vidí mnohé překážky ve své abstinenci. Nemá doklady a neví, kde si je vyřídit, nebo není schopen dojít na příslušný úřad. Pak je to hledání bytu či ubytovny. Ale bez finanční hotovosti ho nikdo neubytuje. Pokud by se stabilizoval a našel si práci a bydlení, má dluhy, které musí splatit a případný očekávaný výkon trestu. Z těchto důvodů nemohou být motivováni a jen „čekají.“

3.1 Recidiva

Nejprve definujeme relaps a recidivu. Relaps znamená uklouznutí, nebo jednorázové užití drogy. Nemusí vést k opětovnému návratu do drogové závislosti. Recidiva je naopak chápána jako návrat k drogám. Může vést k užívání ve stejné, nebo větší frekvenci než před pokusem abstinovat.

Recidiva je často způsobena kombinací několika spouštěčů. Jeden z nich ale bude poslední kapkou, při které pohár abstinence vyteče. Následují možné příčiny recidivy:

- přerušení, či snížení užívaných léků. Sem můžeme zařadit rychlé snižování metadonu s cílem být co nejrychleji bez drog. Ohledně metadonu mám zase opačnou zkušenost. Klienti, kteří se rozhodli přejít na metadon, musí pro něj docházet po dobu několika let. Toto je pro ně demotivující. Proto někteří raději dají přednost Subutexu si Suboxonu, i když je zprolatněn.
- setrvání na místě s lidmi, kteří jsou aktivními uživateli drog, případně v místě, kde se drogy prodávají.
- izolace: když se začnou objevovat problémy, lidé se stáhnou do sebe a chtějí být sami. Vždy je ale zapotřebí pomoc odborníka.
- těžká životní situace: smrt blízkého, ztráta zaměstnání, rozvod apod. jsou těžké situace v životě člověka, jež vedou k bolesti, které drogy dočasně zmírní.
- velké radostné situace: i velké štěstí může být spouštěčem. Narození potomka, zvýšení platu apod. jsou příležitosti k oslavě.

- nuda: když není jedinec zaměstnán a nemá aktivity, nudí se a může vést k vzniku opětovné závislosti.
- vyskytnutí dalších problémů: drogy pomáhají zapomínat na problémy. Když člověk vysadí drogy, začnou se mu vracet problémy z dětství, např. deprese, bolesti ze zneužívání (<http://drogy.org/index.php/drogy/zavislost/81-navraty-k-drogam-relapsy-a-recidivy>) [cit. 2014-02-017].

Vysoce rizikové situace pro vznik recidivy jmenuje i Kalina a kol. (2003b, s. 117 – 118):

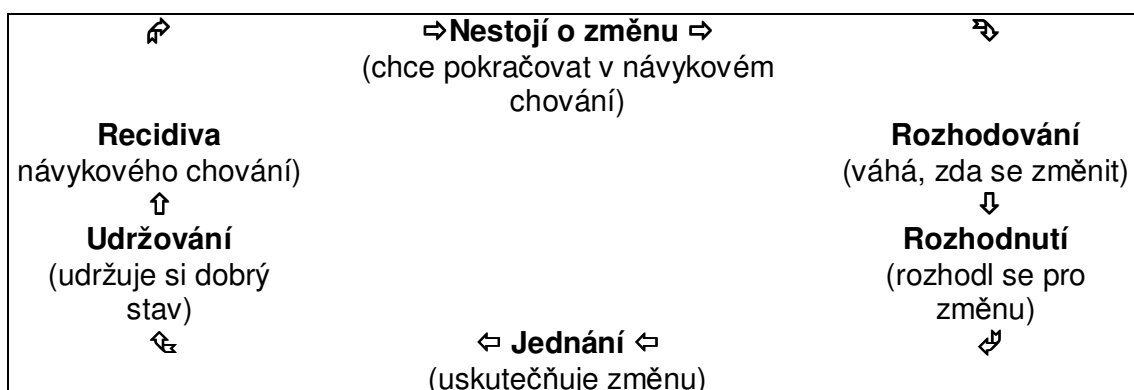
- negativní emoční stavy: příčiny jsou ve většině intrapersonální. Mezi nejčastější řadíme frustraci, vztek, úzkost, depresi a nudu.
- interpersonální konflikty: negativní konfliktní vztahy s partnery, přáteli, rodinou, konfrontace v zaměstnání a jiných sociálních situacích.
- sociální tlak: může být přímý, kdy se jedinec setká s drogových známým, který mu nabídne drogu. U nepřímého tlaku postačí, aby se osoba nacházela v blízkosti skupiny, která užívá drogy.

Recidiva může být nebezpečná a může člověku v životě hodně pokazit. Nešpor s Müllerovou (2006, s. 33) uvádí spouštěče, jako např. naivita, vztek, nuda, samota, podceňování závislosti. Samotná recidiva roztáčí bludné kruhy závislosti, kdy problémy, které člověk nezvládne, vedou k braní drog a drogy k dalším problémům.

Nešpor a Csémy (1999, s. 40) vidí největší spouštěč závislých v recidivě návykového chování. Vede v silnějším bažení a řadě problémů v různých oblastech života. I v těch, ve kterých se již stabilizoval. Postižený se nedokáže vyrovnat se zátěžovými situacemi, které vyvolávají nepříjemné pocity, před nimiž uniká k návykovému chování. Recidiva mnohdy končí dramatickým nahromaděním problémů a rostoucím utrpením.

Tabulka č. 2 Spontánní změny motivace (Nešpor a kol., 2000, s. 4)

Neznám moc lidí, kteří by po první absolvované léčbě drogu nezkusili, nebo nezačali znovu brát. Někdy si toxikomani mylně myslí, že když nastoupí do léčby, budou abstinovat po celý zbytek života. Ale může jim pomoci až např. pátá, desátá komunita. Člověk se stává odolnějším až v průběhu mnoha léčeb.

3.2 Partnerství a manželství

Některé vztahy mohou být v možné abstinenci překážkou. Nešpor s Müllerovou (2006, s. 61) popisují čtyři typy vztahů:

- sdílená závislost: kdy oba berou drogy. Jeden z nich se pokouší přestat, druhý nemá motivaci k léčbě. Výsledkem může být rozhod, nebo začnou brát oba, nebo se rozhodnou abstinovat oba. Ale zde hrozí, že recidiva jednoho ohrozí oba partnery. Nejlepší východisko představuje seznámení se s partnerem, který nebere.
- vztah něco za něco: kdy jeden partner bere, je starší, prostitutka apod. Pokud se jeden rozhodne přestat, dojde ve vztahu k nerovnováze, konfliktům a asi i k rozchodu. Z tohoto důvodu nemusí být partner nadšený, že chce druhý přestat.
- sadistický vztah: braní drog jednoho umožňuje druhému, aby se choval sadisticky a zneužíval protějšek fyzicky a psychicky. Sadistický partner nemá zájem o abstinenci partnera.
- masochistický vztah: partner, jenž nebere, si nechává pasivně ubližovat. Není schopen podpořit druhého v abstinenci.

Autoři chtěli vyjádřit, že vztahy a drogy nejdou dohromady. Mnoha mužům nevadí, že partnerka prostituje. Hlavně, že přinese drogy.

Pro udržení abstinence je důležité, aby si jedinec našel plnohodnotný vztah. Pokud však partner abstinuje aktuálně, je riziko společného relapsu velmi vysoké. Další rizikové vztahy hrozící navrácení do závislosti můžeme jmenovat:

- Vztah závislého k zneužívající dívce, jenž má ambice stát se záchránkyní: často vyústí do společné drogové závislosti
- Vztah dvou závislých, kdy jeden se léčí vyústí do společného relapsu, nebo dojde k rozchodu

Ze vztahu dvou jedinců v léčbě často následuje předčasný odchod z léčebny a relaps u jednoho, nebo obou (<http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/lecba.html>) [cit. 2014-02-017].

Problém vidím v tom, kdy jsou závislí oba partneři. Málokdy se dokáží shodnout, jestli budou abstinovat, nebo pokračovat v užívání. Když se jeden z nich rozhodne, že jsou pro něj drogy důležitější, přidá se k němu i protějšek a abstinenci poruší. Také mohu mluvit o párech, kdy jeden z nich nebere. Možná mu po nějakou dobu nebude vadit, že přítel či přítelkyně zneužívá návykové látky, ale později bude chtít žít v harmonii bez všech známých, kamarádů, spěchu, řešení neustálých věcí ohledně drog apod.

3.3 Trh práce

Některá zaměstnání jsou více riziková pro člověka, který trvale abstinuje. Např. číšník, nebo vyhazovač v baru, kde je stresové prostředí, kde se dají lehce sehnat drogy. Další nebezpečí představuje práce ve zdravotnictví, u policie, v bezpečnostních agenturách, ve sdělovacích prostředcích, v dopravě. Abstinující by se neměl zaměstnat ve velice stresovém prostředí, s nočními směnami a se snadnou dostupností drog (Nešpor, Müllerová, 2006, s. 36).

Nejčastějším důvodem pro nepřijetí do pracovního poměru je záznam v rejstříku trestů a nedokončené vzdělání bez příslušné praxe. Také záleží na tom, jaký prohřešek se uvádí v trestním rejstříku. Výpis z rejstříku je vyžadován při přijetí do téměř každého zaměstnání. V nabídce pak zůstávají místa málo placená, pro nekvalifikované pracovníky. I zdravotní důsledky užívání drog mohou hrát významnou roli. Rejstřík trestů není vyžadován u práce bez smlouvy – na černo. Mnoho lidí také nemají ukončené vzdělání, nebo mají pouze základní vzdělání a chybí jim potřebná doba praxe. Menší města poskytují

nižší míru anonymity. Když znají abstinujícího v daném městě a znají jeho minulost, je problém si najít v místě bydliště pracovní místo. Také záleží na tom, jak člověk vypadá – vpichy na ruce, tvář apod. Mezi nejčastější překážky v přijetí do zaměstnání můžu jmenovat nedůvěru vůči úřadům práce, pracovním agenturám, které nemají zájem poskytnout i dočasnou práci bývalým uživatelům drog. Dále psychický či somatický handicap, například problémy se soustředěním, pracovní neschopnost, zdravotní omezení, těžkosti při navazování kontaktů v pracovním kolektivu. Abstinující dlouhá léta mluvili především s komunitou toxikomanů, omezovali se jen na témata související s drogami. Mohou se proto cítit osamoceni, mít obavy z přijetí kolegy a celým kolektivem. Také je trápí úzkosti, aby se někdo nedověděl o jejich minulosti apod. Někteří si zakládají na svém odlišném vzhledu a nechtějí ho změnit (Miovský a kol., 2006, s. 13 – 16).

Personalisté mají často obavy z relapsu abstinujícího. Řeší otázky rizika - do jaké míry a jakými prostředky je ovlivnitelné, nebo zda je dávno překonána, nebo se závislost znovu spustí. Někteří si radši zvolí takového člověka nepřijmout, aby se vyhnuli případným problémům (Morávek a kol., 2006, s. 14).

Ve své praxi jsem se často setkávala s lidmi, kteří by rádi pracovali, ale zaměstnavatelé o ně nestojí z důvodu nedokončeného vzdělání, nebo nedostatkem praxe. Navíc je často vyžadován čistý trestní rejstřík. Chápu obavy potenciálních uživatelů, kdy se bojí, co se stane, když zaměstnají abstinujícího narkomana. Na druhou stranu je ale třeba dát jim šanci, že něco dokáží, že se mohou znovu začlenit do společnosti.

V rámci evropského sociálního fondu vznikl projekt Aktivně za novou práci, jenž se snaží zvýšit zaměstnanost osob s dřívější drogovou závislostí. (<http://www.esfcr.cz/projekty/aktivne-za-novou-praci>) [cit. 2014-02-017]. Tito lidé jsou zaměstnáváni po dobu půl roku jako např. kuchař, dělník, lektor, terénní pracovník. Výhody shledávám u obou stran. Zaměstnavatel si může vyzkoušet, jak takový člověk pracuje. Půl roku mu nemusí dávat plat, protože je abstinující placen po tu dobu z evropského fondu. Abstinující si zase vyzkouší profesi a má možnost bezplatné rekvalifikace apod.

3.4 Sociální exkluze a chudoba

Mnozí uživatelé návykových látek jsou vyloučeni ze společnosti a návrat mezi zdravou populaci může být někdy nesnadný. Problém vzniká na obou stranách – přijetí většinou společností a ztráta obav ze strany uživatele, který chce trvale abstinovat.

Když se bavíme o exkluzi nebo vyloučení, máme na mysli odtržení se od podstatných oblastí života v určité komunitě, od přirozených vazeb a seskupení stejně jako organizací. Jde o mechanismus, který odlučuje určité jedince od hlavního proudu společnosti. Vyloučení lidé nedostatečně participují v oblastech společenského života, v nichž převládají dané normy, neparticipují na trhu práce, základních občanských právech, politickém a náboženském přesvědčení, nepěstují národní a kulturní identitu, nedostatečný přístup k sociálním institucím, vzdělání, zdravotní péči, nemožnost zajistit si odpovídající bydlení a k sociální ochraně (Sirovátka, 2003, s. 88 – 89).

Ve výroční zprávě o stavu ve věcech drog 2012 (Mravčík a kol., 2013, s. 105) je sociální exkluze vyskytována u skupin lidí odlišujících se od většinové společnosti. Faktory přispívající k vyloučení je nedostatek prostředků, nízké vzdělání, nezaměstnanost, narušené rodinné vztahy, ztráta bydlení a změny životního stylu spojené s toxikomanií. Vybrané faktory se mohou stát překážkami reintegrace zpět do většinové společnosti.

Vyloučení jedinci se nepodílejí na zdrojích společnosti, na její distribuci a redistribuci, proto vede k chudobě a sociální či kulturní izolaci. Ekonomické vyloučení je zdrojem chudoby a vyloučení ze životního standardu a životních šancí, které jsou běžné ve společnosti. Známa je chudoba dobrovolná, kdy se lidé sami rozhodnou, jak budou žít (Mareš, 2000, s. 287 – 289).

3.4.1 Sociální vyloučení a kriminální minulost

Viditelný charakter sociálního vyloučení v případě osob propuštěných z vězení. Lidé mají do smrti nálepku kriminálníka a zvlášť v malých městech je problém najít si práci. Největší riziko pro tyto jedince představuje pracovní trh a bydlení. Někteří se po výkonu trestu nemají kam vrátit, např. z důvodu ztráty dřívějšího ubytování, rozpadu vlastní rodiny, nebo kvůli zpřetrhání rodinných vazeb. Jsou odkázáni na azylové domy, nebo ubytovny, kde se dodržují určitá pravidla, která mu mohou navozovat atmosféru ve výkonu trestu. Riziko bezdomovectví je velmi vysoké. Ocitnou se na sociálních dávkách, které jim neposkytnou ani základní životní potřeby. Bezvýhodnost situace může vést k opětovnému páchání trestné činnosti a navázání zpřetrhaných vazeb s komunitou narkomanů (Mareš, Horáková a Rákoczyová, 2008, s. 58 – 59).

4 SPECIFIKACE DROGOVĚ ZÁVISLÝCH NA OSTRAVSKU

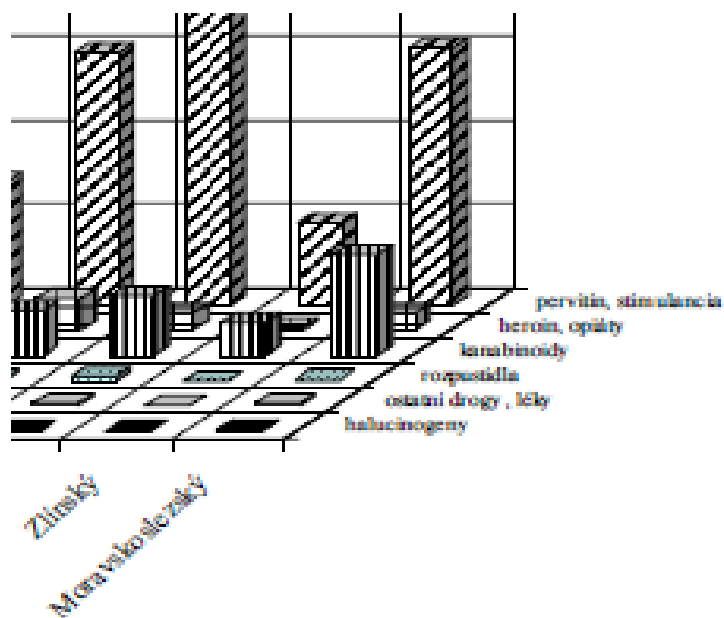
V této kapitole bych chtěla vysledovat charakteristiky uživatelů nealkoholových drog, nejčastěji zneužívané látky a další údaje, které mi pomohou osvětlit situaci na Ostravsku. Původně jsem chtěla psát o situaci v Ostravě, ale pro nedostatek informací předkládám zprávy z Moravskoslezského kraje a dokládám informace vlastními poznatky. Kvůli povinnosti mlčenlivosti nemohu udávat přesné počty klientů a počty výměn, které nejsou veřejně přístupné běžné populaci.

Čerpala jsem z webových stránek Moravskoslezského kraje, konkrétně z Výroční zprávy o realizaci protidrogové politiky kraje v roce 2011, kde jsem našla relevantní údaje k dané problematice.

- V Moravskoslezském kraji bylo v roce 2011 evidováno 287 trestných činů v souvislosti s výrobou, pašováním a distribucí drog.
- Nejvyšší podíl kriminality byla kriminalita spojená s pervitinem a konopnými látkami.
- Mezi okresy s nejvyšším výskytem drogové trestné činnosti patří Ostrava, Karviná, Frýdek – Místek a Bruntál.
- Nejčastěji se pachatelé podíleli na krádežích věcí z automobilů a obchodů.
- Jeden problémový uživatel pervitinu denně spotřebuje cca 1 gram pervitinu/ heroinu za asi 1000 Kč. Většina financí na drogu je získávána díky trestné činnosti.
- Většina léků na výrobu omamných látek je dovážena z Polska.
- V roce 2011 bylo odhaleno 21 výroben pervitinu.
- Jsou zaznamenávány aktivity osob z Vietnamu v souvislosti s průmyslovým velkoobjemovým indoorovým pěstováním marihuany.
- Na přelomu roků 2010/2011 byl zaznamenán vznik tzv. Amsterdam shopů produkující syntetické drogy. Produkce drog z většiny pocházela z Polska.
- Na Ostravsku byla a je rozšířena poptávka po fentanylu. Látka byla dovážena ze Slovenska. Díky této látce došlo k vytlačení heroinu dodávaným albánským etnikem.

V Moravskoslezském kraji je u nižších věkových skupin oblíbená marihuana. Jako základní droga převažuje pervitin aplikována injekčně. Poté následuje aplikace pervitinu čicháním. Na konci je kouření marihuany a injekční aplikace a kouření heroinu.

V roce 2011 bylo v Ostravě realizováno 44 akcí ve věci snižování dostupnosti drog a došlo k zadržení 42 pachatelů (http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/soc/protidrogova_politika_vz_2011.pdf) [cit. 2014-02-08].

Obrázek č. 2 Skupiny základní drogy dle krajů

(<http://www.hygp Praha.cz/files/VyrocnizpravaCR2012.pdf>)

[cit. 2014-02-08].

Z obrázku č. 1 je patrné, že nejvíce zneužívanou drogou je pervitin, stejně jako v celé republice. V Moravskoslezském kraji jsou nejvíce zneužívány kanabioidy, nejvyšší počet ze všech krajů v České republice. Jen minimum uživatelů jsou závislí na opiátech a většina klientů jsou závislí právě na pervitinu a marihuaně.

Výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky kraje z roku 2010 poukazuje na dané faktory:

Nejvyšší podíl uživatelů nelegálních drog můžeme nalézt u osob s nejnižším vzděláním a mezi nezaměstnanými.

V oblibě je stále populární pervitin zejména z důvodu vyšší dostupnosti. Problémoví uživatelé se nachází již na základní škole (<http://verejna-sprava.kr->

moravskoslezsky.cz/cz/vyrocnizprava-o-realizaci-protidrogove-politiky-kraje-v-roce-2010-22805/) [cit. 2014-02-08].

Fentanyl byl dodáván ve formě náplastí. Původně byl určen pro zdravotnická zařízení na tlumení bolesti (http://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/Vyrocnizprava_o_stavu_ve_vecech_drog_v_CR_2011_v2.pdf) [cit. 2014-02-08].

V některých městech v kraji je stále zneužíván ve velkém měřítku. Klienti si extrahují aktivní látku z náplastí a tu si pak aplikují intravenózně. Jedna náplast je příliš slabá k extrahování potřebné látky. Proto jich je na jednu dávku potřeba více. Extrahují aktivní látku po „domácku“ pomocí alkoholu i s příměsemi dalších látek a tím se více podílí na devastaci organismu. Vzniká zde rychlejší závislost než na heroinu.

Podle Policie ČR a poskytovatelů služeb z oblasti protidrogové prevence lze označit asi 20 000 uživatelů nelegálních drog v Moravskoslezském kraji. Do tohoto čísla nejsou zahrnuti rekreační uživatelé drog apod.

Dochází k přeměně drogové scény. Například jsou vytlačováni výrobci drog z měst do menších obcí, snižuje se věk prvokonzumentů, dochází k recidivě výrobců a distributorů drog, využívá se nejmodernější techniky k páčání drogové trestné činnosti a snižuje se věková hranice pachatelů drogových deliktů.

V roce 2009 byl zjištěn velký nárůst spotřeby kokainu oproti předchozím letům. Do kraje se převážně z Holandska, Polska a Prahy. Dovozem a distribucí se zabývají obyvatelé albánského etnika, Poláci i Češi. Právě Češi fungují jako kurýři dovážející tuto drogu z Holandska (http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/publikace/strategie_drogy.pdf) [cit. 2014-02-08].

	Počet případů 2011	% z ČR	Počet případů 2012	% z ČR	Změna 2011/2012 (%)
Praha	8	1,0	30	2,9	275,0
Středočeský	23	2,9	43	4,1	87,0
Jihočeský	*	*	*	*	*
Píseňský	64	8,0	77	7,4	20,3
Karlovarský	62	7,7	107	10,3	72,6
Ústecký	291	36,1	345	33,2	18,6
Liberecký	31	3,9	33	3,2	6,5
Královéhradecký	*	*	*	*	*
Pardubický	58	7,2	25	2,4	-56,9
Vysočina	36	4,5	21	2,0	-41,7
Jihomoravský	*	*	*	*	*
Olomoucký	35	4,3	49	4,7	40,0
Zlínský	39	4,8	98	9,4	151,3
Moravskoslezský	158	19,6	211	20,3	33,5
Česká republika	805	100	1 039	100	29,1

Obrázek č. 3 Hlášené případy akutní intoxikace drogou a zdravotní komplikace v souvislosti s užitím drogy dle krajů

(<http://www.hygp Praha.cz/files/Vyrocn%C3%AD%20zprava%20CR%202012.pdf>)

[cit. 2014-02-08].

Jak si můžeme z obrázku všimnout, Moravskoslezský kraj je druhý kraj z České republiky s nejvíce případy intoxikace a zdravotními problémy z důvodu užívání drog. A pokud to srovnáme s roky 2011 a 2012, došlo k navýšení o 33,5 %.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 PŘÍPRAVNÁ FÁZE ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Pro své zkoumání jsem zvolila kvalitativní přístup, který se týká života lidí, příběhů, chování, chodu organizací, společenských hnutí nebo i vzájemných vztahů, jak uvádí ve své publikaci Strauss a Corbinová (1999, s. 10).

Praktická část se zaměřuje na uživatele nealkoholových drog ve městě Ostrava. Otázky jsem zaměřila na minulost – jaký může být důvod k závislosti, co jí předcházelo, na přítomnost – co se se závislými děje teď a na budoucnost – jak vidí svoji situaci do budoucna, jestli mají nějaké plány, co by např. chtěli změnit. Dále jsem do rozhovoru začlenila i otázky týkající se samotné závislosti uživatelů.

V této kapitole budu popisovat výzkumný problém a stanovím si cíle mého výzkumu. Budu také popisovat výzkumný vzorek, který jsem použila a blíže seznámím s metodou polostrukturovaného rozhovoru a doplním znění otázek, které jsem zvolila k dotazování respondentů.

5.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Výzkumný problém se týká lidí, se kterými jsem se setkávala ve svém zaměstnání, jejichž primárními drogami jsou stimulační látky a opiáty, jež jsou aplikovány nitrožilně.

Cílem výzkumu je pomoci nalezení přání a potřeb klientů a tím je motivovat k léčbě. Rovněž se chci dovědět, proč klienti začali užívat drogy a jaké k tomu měli pohnutky. Dále, jestli si myslí, že někdy přestanou brát, nebo se smířili s variantou, že budou drogy jejich součástí do konce života. Pak chci zjistit, jaké jsou hlavní faktory ovlivňující vznik, rozvoj a případnou abstinenci.

5.2 Druh výzkumu

Zvolila jsem výzkum kvalitativní, neboť umožňuje přes osobní kontakt s klienty vhléd do jejich situace. Použila jsem pro svůj výzkum metodu polostrukturovaného rozhovoru. Vedle dopředu připravených otázek se můžu doptávat na další údaje, které mi pomohou získat více informací o daném člověku. Cílem je empatie, porozumění smyslu, jedinečnost.

5.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor jsem vybírala záměrně v obecně prospěšné společnosti Renarkon - Terénním programu Ostrava, kde jsem pracovala jako vedoucí terénní pracovník.

Rozhovor mi poskytli klienti, kteří byli ochotní, chtěli se podílet na mé diplomové práci a zároveň byli vhodní pro můj výzkum. Rozhovor poskytlo 10 lidí, s nimiž jsem v pravidelném kontaktu, a kteří mají důvěru v mou osobu. Vybrala jsem klienty různého věku, pohlaví, druhu užívané látky a rodinného zázemí. Metoda rozhovoru probíhala v jejich přirozeném prostředí.

5.4 Metoda rozhovoru

Klientům jsem připravené otázky předala předem, aby měli možnost se rozhodnout, jestli mi budou chtít poskytnout rozhovor a aby měli možnost na některé otázky neodpovídat. Kromě verbální stránky jsem se zaměřila i na stránku neverbální. Otázky v rozhovoru se budou zaměřovat na minulost, přítomnost a budoucnost.

Minulost: Otázky jsem zaměřila na primární rodinu, ve které vyrůstali, jaké měli dětství, co se v rodině dělo, co jim nějakým způsobem ovlivnilo jejich budoucí život. Doptávala jsem se na vztahy v rodině mezi nimi a rodiči a sourozenci. Chtěla jsem se více dovědět o tom, jak vycházeli s vrstevníky, jak byli začlenění v kolektivu, zda jsou svobodní, nebo již byli ve svazku manželském, nebo jestli vůbec měli dlouhodobý vztah. Zajímalo mě, jakou studovali školu, jestli ji dokončili, kde pracovali, a co se stalo, že skončili v daném zaměstnání.

Přítomnost: Zde jsem se zaměřila především na to, v jaké situaci se nachází v současnosti. Zdroje příjmů, kde bydlí, zda již založil rodinu, má děti, apod. Jestli mají partnerský vztah. Jaký je jejich zdravotní stav, jak se jim daří po finanční stránce. Záleží na tom, jaký je zdroj jejich příjmů a za co utrácí nejčastěji. Jestli se stále i v dospělosti stýkají s rodinou a dalšími příbuznými, jaké mají zázemí. Zajímalo mě také, jestli se respondenti mají na koho obrátit v těžké situaci.

Budoucnost: V této části rozhovoru jsem se chtěla dovědět, zda mají respondenti nějaké životní cíle, které by rádi uskutečnili, i když si myslí, že to nelze. Chtěla jsem zjistit více informací o jejich představách o budoucnosti a životních cílech, jestli nad svým životem vůbec přemýšlí a mají představy.

Otázky týkající se drogové závislosti: Do rozhovoru jsem také začlenila otázky týkající se samotné závislosti respondentů, které by mi blíže osvětlily, co je vedlo k tomu zkusit si vzít drogu, aby se zamysleli nad možnými pozitivy a negativy braní, spokojeností se svým životem, jak bere rodina to, že jsou uživatelé návykových látek a naposledy jsem chtěla vědět, co se jim v životě podařilo.

5.5 Znění otázek k rozhovoru

V této kapitole uvedu jednotlivé otázky, které jsem použila v polostrukturovaném rozhovoru. Uvedla jsem je tak, abych byla schopna pružně reagovat na odpovědi respondentů a mohla se doptat na více údajů, které jsou důležité pro můj výzkum.

Otázky týkající se minulosti

Primární rodina

Můžeš mi přiblížit, jak se k tobě rodiče chovali?

Jak tě rodiče odměňovali?

Jak tě rodiče trestali?

Na co ze svého dětství vzpomínáš rád/a?

Na co ze svého dětství vzpomínáš nerad/a?

Co se ti vybaví, když si vzpomeneš na dětství?

Se kterým rodičem či jiným příbuzným jsi vycházel/a dobře nebo špatně a co bylo důvodem?

Máš sourozence? Zkus popsat vztah v dětství mezi vámi.

Vztahy

Jak jsi vycházel/a s vrstevníky?

Byl/a jsi ženatý/vdaná?

Měl/a jsi dlouhodobý vztah?

Na co si vzpomeneš, když si vybavíš vztah s partnerkou/em, manželkou/em?

Co se dělo po rozchodu/rozvodu?

Vzdělání

Jakou jsi studoval/a školu?

V případě, že jsi školu nedokončil/a, z jakého důvodu?

Lituješ toho, že jsi školu nedokončil/a?

Jaká je tvá profese?

Zaměstnání

Vzpomeneš si, kde všude jsi pracoval/a?

V jakém zaměstnání se ti nejvíce líbilo?

Co se stalo, že už tam nepracuješ?

Otázky týkající se přítomnosti

Příjmy

Jaký je v současnosti zdroj tvých příjmů?

Jsi legálně zaměstnán/a?

Chtěl/a bys být zaměstnán/a, nebo ti vyhovuje stávající stav?

Za co utrácíš nejčastěji?

Myslíš si, že můžeš mít u sebe větší obnos peněz a neutratit je hned?

Rodina

Stýkáš se s rodiči a dalšími příbuznými?

Jak vypadají vaše návštěvy?

Máš děti?

Pokud máš děti, setkáváš se s nimi? Jaký je mezi vámi vztah?

Bydlení

Kde v současnosti bydlíš?

Kde jsi už všude bydlel/a a s kým?

Vztahy

Máš přátele, kterým můžeš věřit a na které se můžeš spolehnout?

Jak vycházíš s ostatními uživateli?

Máš trvalý partnerský vztah?

Máš se na koho obrátit v těžké situaci?

Jiné

Jaké máš zájmy?

Máš nějaké zdravotní problémy?

Otázky týkající se budoucnosti

Přemýšlíš nad budoucností?

Jak si představuješ svoji budoucnost?

Máš životní cíl, který bys rád uskutečnil/a?

Otázky týkající se vlastní závislosti

Bereš drogy?

Jak dlouho, od kolika let bereš drogy?

Jaký druh užívané látky bereš?

Co tě vedlo k tomu, abys drogu zkusil/a?

Co ti droga přináší?

Co ti droga bere?

Jak tvoji závislost berou rodiče, příbuzní?

Kdybys věděl/a, co víš teď, začal/a bys s drogami?

Jsi se svým životem spokojen/a?

Kdybys mohl/a vrátit čas, je něco, co bys chtěl/a změnit?

Pokoušel/a ses o léčbu?

Motivuje tě něco k tomu, abys přestal/a brát?

Co se ti v životě podařilo?

6 PRŮBĚH ZPRACOVÁNÍ DAT

Sběr dat proběhl v měsících srpen a září 2013 na území města Ostravy. Potenciální respondenty jsem oslovovala z řad svých klientů, se kterými jsem byla pravidelném kontaktu. Jelikož jsem pracovala v terénním programu, rozhovor nemohl proběhnout v žádném zařízení ani budově, ale venku na místě, kde jsem se s respondenty setkávala při běžném kontaktu. Proto jsem pro rozhovor využila letního počasí.

Klientům jsem předala otázky, na které jsem chtěla znát odpovědi. Řekla jsem jim, že informace neposkytnu jiným pracovníkům našeho střediska a sdělila, že v rozhovoru změním z etických důvodů jména a místa. S každým jsem se domlouvala individuálně na tom, kdy mi budou chtít rozhovor poskytnout a kde se setkáme. Rovněž jsem připomněla, že mi nevadí, když mi rozhovor odmítnou poskytnout, anebo nemusí odpovědět na otázky, které budou pro samotné respondenty nepříjemné nebo ohrožující. Kromě verbální stránky jsem se zaměřila i na stránku neverbální v průběhu celého rozhovoru.

V rozhovoru jsem střídala otevřené a uzavřené otázky. U otevřených otázek má výzkumník možnost se vyjádřit svými vlastními slovy. Pomocí těchto otázek může výzkumník získat odpovědi, které by ho jinak nenapadly. Podněcují taky respondenta k hlubšímu zamyšlení. U uzavřených otázek jsem volila dichotomické a trichotomické otázky - ano/ ne a nevím. Pomohly mi v tom, že v případě negativní odpovědi se dále nebudu ptát na otázky související s daným tématem.

Rovněž považuji za velké plus, že mě klienti znali delší dobu a měli důvěru v moji osobu, než aby se s nimi chtěla sejit osoba, kterou nikdy neviděli. I přesto se mi v průběhu získávání dat stalo, že se klienti delší dobu neozvali, nebo opakovaně tvrdili, že se na otázky zapomněli podívat, tudíž mi rozhovor nemohou poskytnout. V takových situacích jsem zopakovala, že mi rozhovor nemusí poskytnout.

Nyní bych ráda uvedla nejčastější důvody, proč respondenti nechtěli se mnou mluvit o svém životě a o své závislosti. Při oslovení klienty, se kterou se znám půl roku, mi po přečtení otázek řekla, že nechce, abych se jí ptala na cokoli o rodině, protože všichni se stávají uživateli jen díky tomu, co špatného zažili v rodině, a nechce, abych se o ní a rodičích dověděla více informací. Další klient mi řekl, že je mu zatěžko se mnou mluvit jako s ženou a ptát se ho na tak osobní věci jako partnerství a rodina. Jen respondent bydlící na okraji Ostravy opakovaně říkal, že doma zapomněl otázky. Při setkání s další respondentkou mi sdělila, že mi ráda pomůže, ale poté se již neozvala.

V průběhu získávání dat jsem zjistila, jak je těžké získat informace o životě „pouze“ od deseti uživatelů drog. S větším procentem uživatelů se setkávám na ulici bez předchozí telefonické domluvy. Jsme tedy v nepravidelném kontaktu. Když jsem někomu dala znění otázek, např. další týden, dva jsem je nepotkala a po této době už zapomněli, o čem jsme mluvili naposledy, nebo neměli čas se mnou strávit delší dobu.

6.1 Etické otázky výzkumu

V této podkapitole bych ráda uvedla základní etická pravidla kvalitativního výzkumu, která jsou důležitá pro můj výzkum.

Hendl (2005, s. 155) ve své publikaci popisuje důležité zásady etického jednání. Etikou se také zabývá Gavora ve své knize *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu* (2006, s. 161).

Pro mě bylo zásadní, aby byli respondenti zcela seznámeni s průběhem a s okolnostmi výzkumu, k čemu slouží a co chci pomocí rozhovorů zjistit. Před zahájením rozhovoru jsem požadovala dobrovolný souhlas ústní formou. Účastníkům jsem sdělila, že mohou rozhovor kdykoliv přerušit. Účastníci byli informováni o anonymitě. Kromě změny jména jsem změnila i další identifikační údaje jako např. místa, osoby, apod. Všichni byli starší 15 – ti let, proto nebylo zapotřebí informovaného souhlasu zákonných zástupců.

7 SEZNÁMENÍ S RESPONDENTY

V této kapitole představím jednotlivé respondenty, se kterými rozhovor proběhl a popíši verbální i neverbální stránku a doplním zajímavostmi z rozhovorů. Seznámila jsem se s účelem rozhovoru a s tím, že rozhovor nahrávám. Všichni s nahráváním souhlasili. Někteří se mě sami ptali, jestli jejich jména změním. Po kladné odpovědi mi někteří řekli, jakou by si sami dali přezdívku. Zachovala jsem pouze věk respondentů a lidí, o kterých se v rozhovoru zmiňuji. Na začátku jsem ještě připomněla, že mi nemusí odpovídat na všechny otázky, pokud nebudou chtít a mohou rozhovor kdykoliv přerušit. Se všemi klienty si v terénu tykáme.

Rozhovoru se zúčastnilo šest žen a čtyři muži. Devět respondentů užívá pervitin, jeden heroin. Jinak příležitostně kouří marihuanu skoro všichni.

Rozhovor jsem se snažila přiblížit jazyku klientů.

Téměř všichni klienti se chtěli jevit v některých situacích ve svém životě pozitivně, než jací jsou ve skutečnosti. Tuto skutečnost vím z toho důvodu, že respondenty znám několik let a vím o nich informace, které mi o sobě již řekli. Přesto jsem ponechala v rozhovorech to, co mi sami řekli. Téměř každý zná své slabé stránky, nebo jsou situace v životě člověka, o kterých nechce mluvit a tím se pokouší o změnu reality.

1. respondentka: Iwa, 24 let

Datum: 1. 8. 2013

Místo: Rozhovor proběhl nedaleko bydliště respondentky na lavičce v parku.

- na začátku uvolněná, usmívala se, v průběhu začala být nervózní
- Občas mi připadalo, že respondentka odpovídala tak, jak si myslí, že se od ní očekává. Přiznala mi, že si před rozhovorem dala dávku, aby nebyla tak nervózní.
- V jednom případě lhala, když jsem se zeptala, jestli má děti. Před dvěma lety jsme se seznámily tak, že se chtěla po porodu dcery opět setkávat na výměnu injekčního materiálu. Dítě mezitím zůstalo v kojeneckém ústavu a respondentka o něj přestala mít zájem, protože si myslela, že nebude dobrou matkou a navíc otec dítěte o ni a dítě neměl zájem.

2. respondent: Milan, 27 let

Datum: 6. 8. 2013

Místo: Rozhovor se uskutečnil kousek od domu respondenta.

- Bylo znát, že jsou respondenti otázky týkající se dětství velice nepříjemné. Dlouho vzpomínal na pěknou myšlenku z dětství. Rád mluvil o škole a o své dceři. Po celou dobu rozhovoru byl velice nervózní, vykouřil půl krabičky cigaret, kterou poté zničil, hrál si s prstenem a na začátku vstával a opětovně sedal.
- Na konci rozhovoru mi sdělil, že se mi od rozhovoru nemůže podívat do očí a neví proč. Přál si, ať jsem i po rozhovoru s ním a chtěl si povídat dále o svém životě.

3. respondent: Karel, 25 let

Datum: 16. 8. 2013

Místo: Rozhovor proběhl u domu respondenta.

- Přišlo mi, že není nějak nervózní. Nechtěl příliš mluvit o svém otci ani o závislosti matky na alkoholu. Proto jsem se blíže nevyptávala.
- V některých okamžicích mi připadal, že rezignoval na svůj život. Po skončení rozhovoru chtěl vyměnit injekční materiál. Řekl mi, že je rád, že mi pomohl a doufá, že tím někomu pomůže, když už zničil život sobě.

4. respondent: Ivoš, 42 let

Datum: 20. 8. 2013

Místo: Rozhovor proběhl na zahradě u respondentova kamaráda, kde tráví většinu času.

- Ivoš se klidně usadil na pohovku a okolostojícím pyšně oznámil, že teď bude dělat rozhovor a ať ho nikdo neobtěžuje. Klient se u mnoha otázek rozsáhle rozpovídal.
- Tento rozhovor mi přišel obtížný kvůli příliš rušivým vlivům. Já sama jsem se nedokázala plně soustředit na respondenta. Několikrát během rozhovoru odešel, nebo začal mluvit s jinými lidmi.
- Nervózní nebyl. Známe se více než rok a během této doby mi o sobě a o své minulosti řekl více informací. Chvilí po ukončení rozhovoru se omluvil a řekl, že má ještě vyřizování.

5. respondentka: Radka, 49 let

Datum: 27. 8. 2013

Místo: Rozhovor proběhl nedaleko obytného domu, kde klientka bydlí se svým přítelem a desetiletou dcerou.

- Přišla mi klidná a vyrovnaná se svým životem. Během rozhovoru nebyla nějak nervózní. Často se usmívala. Několikrát se zmínila o své dceři, na kterou je velmi fixovaná.

6. respondentka: Dita, 22 let

Datum: 30. 8. 2013

Místo: Rozhovor se uskutečnil poblíž domu respondentky, kde bydlí se svými dvěma bratry a matkou.

- Na schůzku přivedla sestry svého přítele, které chodí do školky. Sdělila jsem jí, že se Dity nechci ptát na otázky týkající se drog před dětmi. Rozhovor jsme tedy přesunuly o týden později.

- Nebyla nějak nervózní. Přišlo mi, že chce mít rozhovor rychle za sebou. Po skončení rozhovoru dlouho mluvila o příteli Tomášovi, který je ve vazbě za výrobu a distribuci pervitinu.

7. respondentka: Eliška, 25 let

Datum: 2. 9. 2013

Místo: Rozhovor proběhl v Ostravě na sídlišti, kde respondentka bydlí.

- Respondentce jsem nabídla rozhovor. Pročetla si ho a sdělila mi, že ho se mnou provede na místě, pokud mám čas. Souhlasila jsem.

- Nebyla jaksi nervózní. Řekla mi, že zažila i horší věci než udělat nějaký rozhovor. V některých situacích mi přišla velice smutná, když mluvila o své rodině, bývalém příteli, minulosti. Po celou dobu rozhovoru byla skleslá. Po skončení rozhovoru se mi svěřila, že asi ví, proč bere a „kdo za to může,“ ale neví, kam má jít a co s tím dělat. Snaží se o potlačení negativních zážitků. Ptala jsem se jí, jestli jí v tom mohu pomoci, ale sdělila mi, že ještě nechce. Když jí je smutno a nechce nic vnímat, dá si pervitin, nebo se opije s lidmi z okolí, které záměrně nechce považovat za přátele.

8. respondent: Martin, 19 let

Datum: 4. 9. 2013

Místo: Setkali jsme se v parku, kde se ostatní uživatelé často schází.

- Po celou dobu schůzky byl klient velice roztěkaný, poposedával. Před rozhovorem mi sdělil, že si chtěl dát, ať má u rozhovoru dobrou náladu a je hovorný. Jinak ho znám velice tichého, který moc o sobě mluvit nechce.
- Po skončení rozhovoru mi ukázal Občanský zákoník, který byl vydán v šedesátých letech a řekl, že v něm hledá moudrost a aby se mohl bránit před úřady.

9. respondentka: Magda, 33 let

Datum: 6. 9. 2013

Místo: Rozhovor proběhl na lavičce v parku, kde se běžně scházíme.

- Po dobu celého rozhovoru byla respondentka klidná, velice otevřená, nijak nervózní. Občas si zapálila cigaretu.
- Po skončení mi řekla, že musí jít pro syna do školky. Včera pro něj zapomněla přijít a matka jí vynadala.

10. respondentka: Josefa, 36 let

Datum: 9. 9. 2013

Místo: Setkání u bytovny, kde účastnice rozhovoru bydlí se svým přítelem, jejím synem a synem od přítele

- Klientka při rozhovoru nebyla nějak nervózní. Mluvila velice rychle, ale tam mluví vždy. Přišla na schůzku sama a řekla mi, že nechala přítele doma, protože nechce, aby byl přítomen u rozhovoru.

8 ZPRACOVÁNÍ DAT

Jak jsem již řekla v úvodu mé diplomové práce, pro své zkoumání jsem se rozhodla použít zakotvenou teorii. Tato teorie je odhalena, vytvořena a prozatím ověřena systematickým shromažďováním údajů o jevu, který chceme zkoumat a dále analýzou těchto údajů. Začíná se tedy zkoumanou oblastí a nechá se vynořit, co je v oblasti významné.

Je kvalitativně výzkumná metoda užívající systematický soubor postupů k tvorbě induktivně odvozené teorie o nějakém jevu. Dobře vytvořená zakotvená teorie splňuje kritéria: shoda, srozumitelnost, obecnost a kontrola (Strauss a Corbinová, 1999, s. 14 - 52).

8.1 Otevřené kódování

Otevřené kódování je část analýzy zabývající se označováním a kategorizací pojmů pomocí studia údajů. Následně pojmenuji nalezené jednotky, které budou důležité pro mé zkoumání. Pod kategorie seřadím kódy, které si jsou podobné ve významu (Strauss a Corbinová, 1999, s. 14 - 52).

Rozhovory jsem nejprve přepsala do písemné podoby a k rozhovorům jsem dopsala neverbální projev a rušivé elementy, pokud v průběhu rozhovoru nastaly.

Vytvořila jsem následující kategorie vytvořené otevřeným kódováním.

- Rodinné zázemí
- Partnerské vztahy
- Vzdělání a význam práce
- Hodnota peněz
- Budoucí očekávání
- To dobré
- Negativa braní

8.1.1 Rodinné zázemí

Ke kategoriím jsem přiřadila kódy:

Iwa (1): časté stěhování, Milan (2): zaneprázdněnost matky, Karel (3): našel otce mrtvého, Ivoš (4): otec - kamarád, Radka (5): přísný otec, Dita (6): mnoho nevlastních otců, Eliška (7): nechtěná u matky, Martin (8): otec fetuje, Magda (9): přísná matka, Josefa (10): pořád bez peněz

Když jsem pokládala respondentům otázky ohledně rodiny, ve které vyrůstali, nikdo nemluvil obsáhle a všimla jsem si, že jim jsou otázky mírně nepříjemné. Většina z nich si nepamatuje na pěkné zážitky z dětství a s většinou rodičů vlastních i nevlastních neměli v minulosti dobré vztahy.

Iwa (1) trpěla rozvodem rodičů. V dětství se cítila: „...odstrčená...“ Rodiče si: „*všimli jen bratra a sestry.*“ Uvedla také, že: „...*taťka mamku bil, ubližoval nám i mamce... často... stěhovali... pendlovali...*“ Z tohoto důvodu byla nějaký čas v dětském domově.

Vztahy se v rodině zhoršily ještě více po příchodu nevlastního otce. „*Přítel byl na mě hnusný, občas... praštil...*“ Proto začala utíkat z domu. S bratrem dosud vychází dobře, s nevlastní sestrou je to horší. Tvrdí o ní, že je: „...*rozmazlený spratek... ničeho si neváží...*“

Milana (2) vychovávala pouze matka. Kvůli tomu, aby uživila děti: „... *dost pracovala... neměla na nás pořád čas...*“ Podle jeho slov ho matčina zaneprázdněnost: „...*neovlivnilo...*“ Dětstvím ho provázely i negativní vzpomínky: „...*bývalý přítel od mamky mě bil...*“ O svém biologickém otci nic neví a vědět nechce. „*cizí člověk ...*“

Kromě Milana berou drogy i jeho dva sourozenci: „...*brácha ...když si dá... řve ...agresivní...*“ Se sestrou vychází lépe: „...*Se ségrou si dáme... na stejné vlně.*“

Karel (3) řekl, že ho rodiče měli rádi a byli hodní, i když připouští: „...*taťka ...občas přísný ...zasloužil.*“ Zlomovým okamžikem pro něj bylo, když „...*našel otce mrtvého.*“ Měl rakovinu a pobýval dlouhodobě doma. Když mluvil o svém otci, cítila jsem z něj pocit osamělosti a stále trvajících smutku i po tolika letech. „*Volal ...sanitku ...pozdě...*“ Nechtěl se dále vyjadřovat o své rodině, proto jsme toto téma ukončili.

Ivoš (4) se jako jediný ze všech respondentů rozpovídal o své rodině obsáhleji. S rodiči neměl žádný problém: „...*normální Maďarská rodina...*“ Rodiče byli často v práci, proto ho „...*vychovala babička.*“ O své matce se zmiňuje minimálně.

Po odstěhování do Čech otec „...pracoval v chemičce... tam umřel...“ Otec se staral o hospodářství, nechodil do školy a byl: „...negramotný...“ Podle odpovědí měl lepší vztah s otcem: „... za mnou otec ...dal prachy ...řekl mamce to ...neříkej.“ Dále vzpomíná: „S otcem ...nejvíce času ... prázdninách ... kutil ...králíky ...slepice ...zeleninu ...největší rajčata v okolí.“ Zemřel, když mu bylo sedmnáct let. „... vzpomínám na něj často...“ S otcovou smrtí se dosud nevyrovnal. Když umřel: „... zhroutil ...svět ...nenáviděl ...svět okolo ...vyčítal ...ostatním...“

Se dvěma sourozenci vychází dodnes dobře. S mladším bratrem si příliš nerozumí: „...analfabet. Má řidičák jen kvůli tomu, že strejda ukecal jednoho chlapa z autoškoly.“

Radka (5) popisuje, že s matkou vycházela dobře, s otcem „...nic moc ... pořád ...něco vadilo.“ Otec: „...mě pochválil ...řekl ...příště ...taky tak dobré ...lepší.“ Když přišla opilá domů, rodiče: „...se nebavili.“ Na své dětství vzpomíná jako na: „...klid a bezstarostnost...“ Sestra je o dost mladší než respondentka. Dávala na ni v: „...dětství pozor ...starala se o ni...“

Dita (6) nevzpomíná na dětství ráda: „...mamka ...uřvaná ...ječela...“ Když otec odešel od rodiny, si: „...mamka našla přítele ...dalšího ...pak zase ...s nikým ...nevydrželo ...k nám pořád stěhovali...chlapi... hnusní... pili.“ Matka jí často: „...nadávala... facku...“ Když bylo Dítě patnáct: „...mi nemohla kecat do života.“ Neměla na ni moc času, proto: „...přespávali u dědy... bral ...do ZOO ... lítali na zahradě...“ Otec rodinu opustil, musela ho pravidelně navštěvovat, i když: „...neplatil výživné...“ Proto za ním už také nedocházela. Se sourozenci vycházela dobře a nebyli mezi nimi větší konflikty.

Eliška (7) tvrdí: „Když ...s bráchou něco provedli ...přišel trest ...bylo s láskou.“ Vyjádřila se, že matka jí měla radši než bratra: „...chtěná ...pořád mi ...kupovala.“ Otec, dle jejích slov: „...horší, měl radši bráchu ... pořád spolu... dodnes ...nerozumíme.“ Jako děti si s bratrem hráli a nepanovala mezi nimi nevraživost. Zlomilo se to na základní škole: „...nesnášeli ...dělám ostudu ...vyhýbala se ... bili.“ To pak přišel otec a nadal Elišce, aby: „...se jeho miláčkově nic nestalo.“

Vzpomíná na jednu z babiček: „...prázdniny ... barák ...zahradu...“ Při vzpomínce na druhou babičku se jí vybavilo: „...křičela ... ráda, když ...nemuseli chodit.“

Martin (8) popisuje rodiče: „...mamka ...hodnějšší ...otec...nervní a staral ...kde sehnat fet.“ Dále popisuje: „...dělat ...co ...chtěl ...naši nehlídali ...otec...pryč ...mamka ...vařila... nikam nechodili ...neměli prachy...“ Vzpomíná, že nemusel jako dítě:

„...nemusel chodit do školy...“ Všichni v rodině jsou závislí na návykových látkách: „...tak jsem vyrůstal mezi feťákama.“ Vyrůstal se třemi staršími bratry: „...nikdy ...nerozuměli ...jiní ... dva neberou ...jeden bere...“

Magda (9) vyrostla jen s matkou: „...otec ...odešel ...občas ...viděla ...jinou rodinu.“ Matka byla přísná, když: „...na mě byla sama.“ Hlíkala ji na každém kroku, občas „...zakřičela... zaracha ...za blbosti ...rozkazy ...musíš ...nesmíš ...kde jsi ...kam zase jdeš ... dokola ...ve všem pravdu...“ Jednou za měsíc za otcem jezdila: „... dárečky ...hračky ...všude ...bral ...oblečení ...výlety ...ZOO ...odpočinout ...hodný ...těšila se ... s nevlastním bráchou spolu...“ Od doby, kdy její otec zemřel, se jeho rodina s ní přestala stýkat. Nevychytá jim to: „...nejsem jejich krev ...nepatřím k nim.“

Josefa (10) mi sdělila, že oba její rodiče zneužívali návykové látky. Popisuje drogovou závislost rodičů: „...vyrostla jsem sama se sebou ... neměli prachy ... v noci pryč ... sháněli na fet ... výprasky ... pořád sjeté rodiče ... ..na sebe ...na nás kašlali...“ O rodičích míní, že jí nic pěkného do života nedali.

Jednu dobu byla v dětském domově: „...super ...péče ...výlety ...žádná nuda ...akce ...dobrá parta ...s bráchama a ségrama ...sranda...“, připustila, že jí bylo lépe v dětském domově. Vrátila se k rodičům, ale: „...v patnácti jsem zdrhla z domu.“ Přespávala i u babičky. Čím více se odcizila rodičům, tím více se přimkla sourozencům. „Drželi jsme spolu, když naši byli neschopní.“

Z kapitoly Rodinné zázemí je patrné, že nejčastěji si účastníci prošli rozvodem rodičů, kdy ve všech případech byli vychovávaní v péči matky. Dvěma respondentům zemřel v mládí otec a dosud se s tím nesmířili. U dalších dvou respondentů rodič nebo rodiče užívali návykové látky, což si myslím, že je ovlivnilo jako děti. Přesto také zneužívají zakázané látky.

8.1.2 Partnerské vztahy

Ke kategoriím jsem přiřadila kódy:

Iwa (1): odchod k drogám, Milan (2): přítelkyně bere, Karel (3): její matka zakázala, Ivoš (4): nevinný ve vězení, Radka (5): dcera dala naději, Dita (6): sex a drogy, Eliška (7): tyranský přítel, Martin (8): bez vztahu, Magda (9): podváděl, Josefa (10): svatba je nedůležitá

Při pokládání otázek o partnerských vztazích se respondenti více otevřeli. U těchto otázek jsem mohla vysledovat více emocí v řeči. Některé partnery respondentů znám osobně a pravidelně se s nimi stýkám. Otevřenější byly ženy. Muži odpovídali spíše stroze.

Iwa (1) zažila první dlouhodobý vztah v šestnácti letech. O prvním klukovi řekla: *“Začali ... spolu brát. ...nemám ...hezké vzpomínky.”* Ukázal jí drogy. *“...nebyla ...zkušená ...bez něho ...do toho nespada...”* Druhého přítele vnímá jako vysvobození: *„Odstěhovala jsem se z domu.“* Později s ním ale začala brát heroin. Vztahy pro ni znamenaly a znamenají svobodu, kdy nemusí být s rodiči. Přesto se po každém rozchodu: *“...vrátila ...k mamce...”* Vztahy skončily kvůli drogám. O svém současném příteli nemá jasno: *“...víc jak přátelé.”*

Milanův (2) nejdelší vztah trval tři roky. Skončil z důvodu: *“...hádat ...neklapalo nám...”* S partnerkou, taktéž uživatelkou pervitinu, mají spolu dceru. Nyní nemá žádný vztah.

Karel (3) si prošel několika vztahy. Nejdelší trval tři roky. Partnerka: *“...úžasná ...ukecaná ...ze všeho nadšená ...skvělá v posteli.”* Začali spolu brát drogy. *“...její matka ...zakázala ...vídat ...jí ...do léčebny...”* Bývalá partnerka se odstěhovala mimo Ostravu a nevidají se. V současnosti se s nikým neschází.

Ivoš (4) byl dvakrát ženatý. Rozchody přičítá uzavření do výkonu trestu: *“...slušně je živil ...vždy zabásli ...nechtěly čekat ...našly ...jiného.”* Dle jeho slov čtvrtinu života prožil ve vězení. *“...pokaždé ...nevinný ...,”* tvrdí. Po rozchodech: *“...zruřil ...nepříčetný...”* Se starším synem se: *“...skoro nevidám ...začal ...brát ...všechno mi vyčítá.”* Mladší syn je: *“...v poho.”*

Radka (5) si prošla několika dlouhodobými vztahy, vdávala se dvakrát. *“...euforie ...brali ...o život ...vše ...bylo jedno ...”* míní o něm. Po narození dcery omezila brání a starala se o ni. *“On zůstal na stejném místě ...nás odsunul.”* Důvodem k ukončení vztahu bylo: *“...opustil ...kvůli ženské ...o deset let starší.”* Občas: *“...přišel ...přespál...”* Tvrdí o něm: *“...bere všechno, co se dá ...mě ...ležlo na nervy ...už kvůli dceři.”*

O druhém manželovi míní: *“...přestali ...rozumět ...vadilo ...plno věcí ...,”* například: *“...beru ...moc ...nemám práci...”* Vadí jí, že nevlastní dceři kupuje dárky a dává peníze. Byla by radši, kdyby: *“...mi dal peníze ...koupila ...co potřebuje...”* Příčinou rozchodu bylo: *“...žádný výbušný ...nestačil mě...”* Odstěhovala se s dcerou, pomohl jí v začátcích finančně. Nyní má roční vztah.

Dita (6) si také prošla několika vztahy. Prvního přítele potkala na učilišti. Řekla mi o něm: „...pěkné ...ale otěhotněla jsem ...nebyl ...ideální ...nutil ...jeho mamka ...dám pryč.“ Šla na potrat. S druhým klukem ji spojovaly, dle jejich slov: „...sex a drogy.“ Řekla mi o něm: „...nevím, jestli ...bral vážně ...jen chtěl fet ...vyčítal ...si vzala víc, nebo mu nic nenechala ...myslel ...ho podvádím.“ Byl uvězněn za ozbrojené přepadení, nemohla s ním do Čech jezdit často. Myslí si: „...mě ...neměl rád ...ve vězení ...oporu, ne holku...“

Nyní chodí s klukem, který je také uvězněn. Nechtěl, ať užívá návykové látky: „...kontroloval ...ruce ...zakázal bavit ...s jinýma ...hlídal.“ Když odešel, dala si pervitin.

Eliška (7) nemá na bývalého přítele dobré vzpomínky: „...nadávat ... říkat ...škaredá, ...praštil, když ...neměl dávku ... ho někdo naštvál ...podváděl mě ...když si dá ...“ Po rozchodu se občas vídali. Pak se ale dověděla, že „...co my se scházeli ...jich několik vystřídal...“ Přestala se s ním vídat. Nyní s nikým nechodí.

Martin (8) neměl dosud trvalejší partnerský vztah. Jak říká: „...nic na vážno, fuj.“ To, proč si nechce najít přítelkyni, přičítám nízkému věku respondenta.

Magda (9) má s bývalým přítelem dítě. Sdělila mi o jejich vztahu: „...začátek super ...sranda ...začal dost fetovat ...týden nebyl doma ...mě podváděl ...agresivní.“ Po narození syna je opustil a našel si jinou ženu. Je zavřený za krádeže, o syna nejeví zájem. Chodí s novým přítelem přes půl roku.

Pro Josefu (10) je svatba zbytečná a neznamená pro ni nic důležitého. Z prvního vztahu má dospělého syna. „...spolu v patnácti odešli z domu.“ O druhém partnerovi míní: „...dost závislý na heráku ...nálady ...děsné.“ Se současným partnerem má dceru, kterou dala do pěstounské péče. O partnerovi mi řekla: „...“hádáme a mám ...deprese... Jsem víc jak o dvacet let mladší a žárlí ...s kým si jen povídám ...nadá ...jinak ...rozumíme, máme ...co říct.“ Podle jejích slov nemá problém si najít nového partnera, „...o sebe dokázala postarat sama.“

Ve většině případů zkusili drogu poprvé s jejich partnerem, který v současné době stále užívá návykové látky. Ani jedna matka nežije s otcem svého dítěte. Respondentky zpočátku popisují krásný vztah plný euforie, ale později si stěžují na agresivitu, žárlivost a nevěru ze strany mužů. Za rozchody také stojí odloučení v důsledku uvěznění do výkonu trestu. Z rozhovorů je patrná nestálost v partnerských vztazích.

8.1.3 Vzdělání a význam práce

Ke kategoriím jsem přiřadila následující kódy:

Iwa (1): servírka, Milan (2): musím udělat pro sebe, Karel (3): přeřadili jinam, Ivoš (4): lešení, Radka (5): vysoká škola, Dita (6): v hospodě každý, Eliška (7): všude nuda, Martin (8): proč legálně, Magda (9): bez praxe, Josefa (10): co se najde

Do kapitoly jsem přiřadila téma vzdělání a s tím související význam práce. O svém vzdělání mi respondenti moc neřekli, ale rozpovídali se u otázek zaměřujících se na to, kde všude pracovali.

Iwa (1) studovala na učilišti obor číšník – servírka. Nedokončila ji, protože: „... *našla práci, nechtělo ...dojždět ...měla ...brigádu a chtěla ...pracovat.*“ Přešla na jinou školu: „...*střední odborné učiliště nějakého studia ...nevzpomenu ...provoz domácnosti ...učila ...vařit, šít ...dvouletý obor.*“ „...*plno cikánů ...jen dvě bílé holky ...prohledávali batohy, skříňky, ztrácely ...věci...*“ řekla, proč ze školy odešla. První školu by ráda dokončila. Pracovala na více místech jako servírka.

Nejvíce se jí líbilo v podniku ve Vítkovicích a na Dubině. Práci opustila kvůli drogám: „...*přestalo ...bavit ...nevyspaná ...zaspala ...přítel ...nepřál, ať pracuju.*“ V současnosti není legálně zaměstnána. Pracovat by chtěla, ale má obavy: „...*měla příjem ...spadla ...do drog ...najdou ...ostatní uživatelé ...ostudu...*“ Na nabídky práce se často dívá.

Milan (2) je vystudovaný: „...*malíř, natěrač, lakýrník.*“ Po vzoru dědečka chtěl: „...*hlásil ...na automechanika dvakrát ...nevzali ...přejít v polovině roku ...malířina ...začala bavit ...zůstal při škole ...plno kurzů...*“ Na základní škole propadal, ale na učilišti měl vyznamenání. „...*doma mi ...nevěřili ...na základce udělal dost ...musím udělat pro sebe.*“ Pracoval jako dělník, dále: „...*lakýrníka ...údržbáře...*“ Nejspokojenější byl na údržbě, protože: „...*jezdil ...traktorem ...papíry na velká auta ...jeřábní průkaz ...vše.*“ Byl vyhozen za neplnění pracovních povinností. *Není legálně zaměstnán. „Chtěl bych ...nic ...nevede.“*

Karel (3) je vyučený obráběč kovů. Blíže o škole mluvit nechtěl. Řekl mi k tomu následující: „...*samí kluci ve třídě ...sranda ...vyjebávali s učitelama ...na nás nemohli.*“

Pracoval: „...*stavbě ...na lešení ...obráběl...*“ Spokojený byl na posledním místě. Kvůli drogové závislosti: „...*přestal ...chodit do práce ...podělal ...škoda ...dvě stě tisíc ...přeřadili jinam ...nedával.*“ Po léčbě do zaměstnání nenastoupil. Chtěl by jít do

zaměstnání, ale „...nějak to nejde.“ Když si dá drogu, dle jeho slov: „...frčím celou noc ...nad ránem se usnu ...zaspím.“ Touží po dobře placené práci.

Ivoš (4) je vystudovaný zámečnick. Vysvětluje, proč šel na tento obor: „...otec chtěl ...ze mě automechanik ...na praxi ...vydělat jen dvacet korun kapesné ...zámečníka sto dvacet...“ „Jo, otec měl pravdu,“ dodává. Svého rozhodnutí dodnes lituje. Poté chvíli navštěvoval večerně na průmyslovou školu. Důvod předčasného ukončení uvádí: „...čekali ...první děcko ...dařilo se, ale ...neměl ...prachy ...byl ve škole.“ Je mu také líto, že školu nedokončil.

Vystřídal mnoho zaměstnání: „...na dole ...strojírnách ...soustruhu ...obráběč kovů ...svářeč ...na lešení.“ Na lešení působil nejraději. Zaměstnavatel mu ale dlužil za plat. „Dokud ...platil ...peněz dost.“ Nepracoval na smlouvu, proto se ani nemůže dožadovat peněz. Touží po práci, která: „...bavila ...ale není, anebo ...nezaplatí.“

Radka (5) vystudovala obchodní akademii a poté: „...ekonomii na Báni.“ Vysokou školu dokončila a jak mi sdělila: „...jediná z mála věcí, co se podařilo.“

Na vysoké škole si přivydělávala na brigádách. Po studiu krátce: „...ekonomka.“ Začala ale užívat návykové látky o víkendy, pak denně. Začala: „...kašlat na práci ...nepřišla ...vyhodili.“ Občas chodila na brigády a příležitostně pracovala. Ráda by si našla práci. Sociální dávky jí nestačí. „...po těch letech ...nemohla ...každý den ...zkoušela ...brigády ...ptala ...ale nic.“

Dita (6) studovala na číšnici. Ukončila ji předčasně z důvodu: „...přestalo bavit ...byla v tom ...chtěla ...rok pauzu ...už nenastoupila.“ Ráda by měla ukončené vzdělání, ale zároveň si myslí: „...dnes ...v hospodě každý ...nemá výuční list.“ Domnívá se, že až bude chtít, půjde znovu do školy.

Nikde nepracovala. Má za sebou jen zkušenost s brigádami. „...restauraci ...hospodách. Ale to bylo jen chvíli,“ jak sama říká. Nepracuje tam z více důvodů: „...nechtělo ...chodit ...každý den ...do noci ...ožralých lidí ...čumí ...dokola...“ Není legálně zaměstnána. „...chtěla ...práci ...ted' ...ne ...vyhovuje ...hlídám Tomášovy sourozence ...pomáhám jeho mamce ...nebyl čas.“

Eliška (7) školu dokončila. Je vyučená kadeřnice, ale: „...nikdy jsem to nedělala.“

Po škole „...v hospodě za barem ...uklízela ...hotelu.“ Nikde se jí nelíbilo, protože: „...po pár měsících ...nudit ...chtěla změnu.“ V prvním podniku dala výpověď, z druhého jí

vyhodili: „...šlohla ...málo platili...“ Není legálně zaměstnána. Ráda by, avšak hledá práci, která: „...fakt bavilo ...nebylo každý den stejné ...super práce.“

Martin (8) byl rok na učilišti, obor pokrývač. Nebyl si jist ohledně ukončení: „...vyhodili ...nebo ...odešel.“ Obor ho nebavil. „chtěla mama...“ Během školy šel na léčení: „...začal brát ...sociálka ...drogy v těle ...nařídili léčbu...“ Škola mu nechybí. Ujistil mě: „...můžu nastoupit do školy znovu.“

Martin pracoval: „...fušky ...bez smlouvy ... kámošovi pomůžeš ...odnést ...bavit nemůže.“ Po legální práci netouží: „...vyhovuje ...když nechcu ...nemusím...“ Nelíbí se mu, že by chodil stále do práce a vydělal by si okolo desíti tisíc korun.

Magda (9) studovala na číšnici, ale: „...víc ...bavilo vaření ...praxi ...i v kuchyni ...větší sranda...“ Školu dokončila, nikdy: „...pořádně neživila.“

Pracovala na brigádách jako pomocná síla, v hospodě, v herně obsluhovala automaty, uklízela. Nejdříve mi řekla, že se jí nelíbilo nikde, ale pak mi sdělila: „...nejvíce ...uklízečka ...vyhodili ...problém se sociálkou ...sociálka volala ...do úklidové firmy ...vyhodili. Myslí si, že když dlouho a denně chodila do práce, není problém si najít práci znovu. Poukazuje na fakt: „...snažím ...najít ...nemám praxi ...střídám ...nepřijdu ...nic neumím ...nikdo nechce.“

Josefa (10) má základní vzdělání. Poznamenala: „...nebydlela doma ...těžko ...školu ...musíš uživit.“ Vyjádřila se i k tomu, proč není motivována ke studiu: „...stejně ...neživila nějak...“

Josefa chvíli pracovala v obchodě jako pomocná síla a poté, co se našlo. Nikde se jí nelíbilo, ale poukazuje na kolektiv: „...lidi ...všude fajn...“ Není zaměstnána na smlouvu. Měnit to nechce. Jako o sobě řekla: „...stará na změnu...“

Většina respondentů studovala obor spojený s gastronomií. Tři respondenti mají základní vzdělání. Ti, kteří mají ukončení vzdělání, většinou litují svého rozhodnutí a téměř nikdo se původně vystudovanou profesí neživil. Zdůvodnili mi to tím, že pracovat např. jako číšnice může člověk i bez výučního listu. Jedna klientka má ukončené vysokoškolské vzdělání. Muži studovali v oborech: malíř, natěrač, pokrývač, obráběč kovů, zámečnická pokrývač. Ženy si nejčastěji volily obor: číšník – servírka, ekonomie, číšnice, kadeřnice, číšnice.

Mnoho klientů přestali pracovat kvůli drogám, kdy přicházeli do práce pozdě, chodili nepravidelně, byli unavení, nesoustředění. Ten, kdo by chtěl chodit do práce, preferuje nestereotypní, dobře placenou práci. Většinou si přivydělávají občasnými pracemi bez uzavření pracovní smlouvy. Velký problém vidím v tom, že tito lidé nemají praxi ani vzdělání, část z nich byla ve výkonu trestu, proto jsou neperspektivní trhu práce. Kvůli vzdělání jsou práce zaměřené na zručnost, fyzicky náročné a jednorázové.

8.1.4 Hodnota peněz

Ke kategoriím byly přiřazeny kódy:

Iwa (1): střízlivá se ovládá, Milan (2): ne krádeže, Karel (3): sehnat fet, Ivoš (4): benzín, Radka (5): spolehnouti na sebe, Dita (6): všichni vydělávají, Eliška (7): oblečení, Martin (8): malý batoh, Magda (9): holčičí věci, Josefa (10): automaty

Z otázek, týkajících se zdrojů příjmů a hospodárností financí, jsem chtěla zjistit, za co utrácí nejčastěji a jak si dokáží vážít peněz. Ne mnoho uživatelů nealkoholových drog dokáže neutratit peníze hned a získaných peněz si nevází.

Iwa (1) žije ze sociálních dávek. Nejvíce utrácí za: „...drogy ... kosmetiku ...oblečení...“ Je si vědoma toho, že: „...první ...bydlení ...střechu nad hlavou ... základ ...pak juchuchu...“ Nejvíce peněz utratí, když je pod vlivem drog. „...střízlivá ...dokážu ovládnout...“ Sdělila mi, že automaty už nehraje: „...vím ...peníze ...hodnotu ...koupím ...na sebe ...mamce ...přišla k rozumu.“

Milana (2) nyní živí „...opravy aut ...blbosti ...všechno možné...“ Zdůraznil: „...ne krádeže.“ Dříve dost peněz utratil za drogy, teď: „...blbosti ...sladkosti...“ Je přesvědčen, že dokáže mít u sebe peníze a hned je neutratit.

Karel (3) žije ze sociálních dávek a z platu matky, se kterou bydlí. Nejčastěji utrácí za jídlo a za nájem a dodává: „...za fet ne ...nějak sežene, podělí...“ Více peněz utratí ve společnosti kamarádů – uživatelů.

Ivoš (4) mi nechtěl říci o zdroji jeho příjmů. Sociální dávky nepobírá z důvodu: „...nedostavil ...nechtěl ...říct ...z čeho ...žili ...když ...dávky nedostávali.“ Nejvíce peněz utratí za: „...benzín...“ Dle svých slov nemá problém mít u sebe určitý obnos.

Radka (5) dostává: „...sociálku ...od přítele ...mamka ...bývalý manžel...“ Nejčastěji utrácí za: „...dceru ...ženské věci ...oblíkám hezky ...dělám radost.“ Dříve utrácela peníze

během několika dní, ale teď: „...už vím ...nedá ...všechno utratit ...dřív ...jedno...“
Uvědomuje si, že: „...spolehnout sama na sebe a vyjít.“

Dita (6) dlouho přemýšlela, než mi odpověděla. Později řekla: „...mamka vydělává ...bráchové ...vydělají ...pracema...“ Na dávky nemá nárok. Příčinou toho je: „...bydlíme s mamkou ...pracuje.“ Nejčastěji utrácí za: „...oblečení ...sladkosti...“ Když chce, dokáže ušetřit: „...i když to je stejně pryč...“ Každý: „...nemáš prachy ...půjči ...děckám ...koupím ...jsou pryč...“

Eliška (7) za zdroj příjmů považuje: „...naši ...dávky ...někomu pomůžu...“ Rozzářila se, když jsem se ptala na utrácení: „...oblečení ...každý týden ...musím pořídit ...není dobře ...povede ...naštve ...vždycky ...důvod...“ Jídlo neřeší, oblečení je pro ni přednější. Když má peníze: „...najednou zmizí ...nevím za co ...podezření ...tajně z peněženky vytahuje peníze...“ Posléze uznává: „...asi moje chyba ...musím hlídat...“ Když jde kolem obchodu, neubrání se tomu, aby si něco nekoupila.

Martin (8) uvádí: „...dávky ...příspěvky ...sem u našich ...fušky ...do sběru...“ Nejčastěji utrácí za: „...kraviny, jídlo, pití, knihy, cedule, co najdu, cigarety, perník. Hadry nepotřebuju, mně stačí jeden malý batoh.“ Když má chuť: „...utratím všechno za fety ...někdy ...držím ...pauzu ...pohoda ...klidu ...mám prachy.“ Když ho ale matka nedávno vyhodila z bytu: „...musel kupovat jídlo ...hned ...pryč...“

Magda (9) je hlavně žije: „... na dávkách ...nemocenskou ...mamka ...živí ...pracuje...“ Utrácí za: „...holčičí věci ...barvu na vlasy ...nakupovat ...sladkosti ...školka...“ Dokáže našetřit peníze. Problém nastává v okamžiku: „...mám chuť ...okolo ...fajn lidi ...dobře sjet ...užiju...“

Josefa (10) žije především ze sociálních dávek a pak, co se najde. „...nedělá ...problém sehnat prachy ...obstarat v pohodě...“ Nejvíce peněz dokáže utratit za „...fet ...jídlo ...děti pokaždé za něco jiného...“ Když má peníze a nudí se: „...automaty...“

V této kapitoly jsem zjistila, že většina pobírá sociální dávky. Další zdroj příjmů tvoří rodiče, bývalí a současní partneři a příležitostné práce. Jeden respondent mi neodpověděl, z čeho žije. Nemyslím si, že všichni respondenti byli ve svých odpovědích pravdomluvní a upřímní. Pokud by se živili nelegálními pracemi, nebo by mohli být za své skutky trestně stíháni, pravdu mi neprozradí.

Utrácí většinou za drogy, sladkosti, oblečení, jídlo, benzín. Nad svými financemi mají kontrolu především ve střízlivém stavu, kdy dokážou ovládnout své chování a tužby. Ženy – uživatelky, které mají děti, přednostně utratí peníze za potřeby potomků.

8.1.5 Budoucí očekávání

Ke kategoriím jsem přiřadila kódy:

Iwa (1): normální cíl, Milan (2): spořádaný život, Karel (3): normální život, Ivoš (4): východ slunce, Radka (5): peníze, Dita (6): rodina, Eliška (7): štěstí, Martin (8): bezstarostnost, Magda (9): pohoda, Josefa (10): bez plánu

Klienti spíše nevěděli, jak mi odpovědět. Odvětili, že neví, jak si představit budoucnost a následně mi řekli odpověď, která je pravděpodobně podle nich společensky žádoucí.

Iwa (1) zatím nad budoucností nepřemýšlí. Do budoucna: „...*chci najít podporu ...pomůže v normálním cíli života...*“ Říká: „...*trošku ...ukočírovala ...ne moc...*“ Naději spatřuje v příteli: „...*co mi pomůže...*“ Užívání návykových látek jí zabraňuje v přemýšlení nad budoucností: „...*moc ne ...čistá ...týdny ...dám jednou ...zase ...jedu...*“ Životní cíl pro ni znamená: „...*přestat brát ...vyléčit se ze žloutenky...*“

Milan (2) nad budoucností přemýšlí jen někdy, „...*ne pořád.*“ Touží po vztahu – „...*delší než krátkodobý...*“ Dále touží po: „...*spořádaný život...*“ Rád by se dočkal svého autoservisu.

Karel (3) moc nad budoucností nepřemýšlí: „...*spíš dřív...*“ Jak říká: „...*nemá ...přemýšlet ... nevíš ...se stane ...naplánuješ ...dopadne jinak...*“ Někdy by rád: „...*normální život ...holku ...pracovat ...normální rodinu...*“ Někdy je zase spokojený tak, jak to je. Nedokázal mi říct, jaký je jeho životní cíl: „...*asi ne ...nikdy neměl ...nechci rodinu ...děti ...nevím.*“

Ivoš (4) mi řekl: „...*budoucnost je zítra ...nevím, co ...zítra. Dřív jsem plánoval, ale teď jak to přijde, tak to беру.*“ Respondent je přesvědčen, že svůj sen už nikdy neuskuteční. „...*Chtěl bych mít roubenku, verandu, na ní ratanová křesla a dívat se na východ slunce s lidma, co mám rád...*“

Radka (5) nad svou budoucností už moc nepřemýšlí: „...*plno věcí ...prožila...*“ Přeje si: „...*šťastná s dcerou a s chlapem ...mít rád ...nebudeme ...hádat ...krásném bytě ...mít peníze...*“ Nemá ponětí o svém životním cíli.

Dita (6) nad budoucím životem přemýšlí docela často. Sní o tom, že: „...být s Tomem každý den ...plno dětí ...rodinu...“ Není si jistá životním cílem: „...nevím ...asi mám ...ještě nepřemýšlím...“

Eliška (7) si budoucnost nějak představovala, když byla se svým bývalým přítelem. Teď už ne: „...nechávám to plynout...“ Ptala jsem se jí tedy, jestli si ji představuje aspoň nějak. Odpověděla mi: „...šťastná, oblíbená a rozuměla si s rodinou ...nikdy nestane ...vzdala.“ Při otázce, co by ráda uskutečnila, mi řekla, co by nechtěla: „...nechci ...kadeřnictví ...děti...“ Pak ale dodala, že si přeje být šťastná.

Martin (8) mi rázně odpověděl nad otázkou týkající se budoucnosti: „...s tím za mnou nechod' ...kašlu ...sem u našich.“ Přeje si: „...mít plno peněz ...velký barák ...babu ...kámoše ...pařby...“ Nad životním cílem přemýšlel delší dobu. Ani poté ho nic nenapadlo, jen: „...se mít dobře...“

Magda (9) mi sdělila: „...jo, jinak bych se nešla léčit ...chci se mít dobře.“ „...dům ...v klidu se synem ...nějak se žít ...pohoda ...klídeček...“ zasnila se. Přeje si muže, který by se o ni dobře postaral a aby měl syn krásně dětství.

Josefa (10) si odvykla přemýšlet nad budoucností. „Žiju ze dne na den ...ani nedá. Nebudu si nic plánovat. Tady nevíš, co se stane. Klidně zítra můžu být mrtvá ...nepředstavuju ...nechávám ...plynout ...zažila dost...“ Přeje si podívat se dál. Od mala je pouze v Ostravě a polemizuje: „...třeba je to někde lepší...“

Přišlo mi, že je pro ně důležitější, co si myslí o nich ostatní a co si myslí, že bude pro ně nejlepší místo toho, co chtějí sami. Často se srovnávali s okolím – normální cíl života, spořádaný život, normální život, práce, normální rodina. Několik lidí se přiznalo, že budoucnost neplánuje a žijí ze dne na den, protože zítra tu už nemusí být.

8.1.6 To dobré

Ke kategoriím jsem přiřadila kódy:

Iwa (1): léčba deprese, Milan (2): energie, Karel (3): dobrý pocit, Ivoš (4): zvědavost, Radka (5): zkusit vše, Dita (6): norma, Eliška (7): odvážná, Martin (8): vysvobození, Magda (9): svoboda, Josefa (10): zážitky

Iwa (1) začala brát se svým tehdejší přítelem: „...neodolala ...dal ...přede mě ...zkusit ...vše ...pak ...v tom lítala...“ Když si respondentka dá, tak netrpí. „...se netrápím

...v úzkých ...nemám podporu ...nic ...necítím ...jsem sama...“ Na dojezdu má ale ještě horší stavy.

Milan (2) sám chtěl drogu zkusit. S bývalou přítelkyní: „...tehdy žil ...ona brala...“ V té době distribuoval drogy, ale nevěděl, jaký mají účinek, ani ho to nelákalo zkusit. A pak: „...něco stalo ...pohádali ...na ni vztek, tak jsem si dal...“ Nevěděl přesně, co mu drogy přináší: „...energii ...nevím ...“

Karla (3) k první zkušenosti s návykovou látkou vyhecovali kamarádi. Uvádí: „...prostě ...donesli ...rád zkusím vše ...zvědavost...“ Přináší mu pocit: „...sem dobrej ...chovám ...pod vlivem ...jinak ...zapomenu ...sem jiný ...dobrý pocit...“ Pak ale přijdou výčitky, že nic nedokázal.

Ivoš (4) mi odpověděl velice stručně. K drogové závislosti ho přivedla: „...zvědavost...“ Při otázce, co mu droga přináší, mi odpověděl: „...nic, vše bere...“

Radka (5) mi sdělila, co ji k drogám přivedlo: „...zvědavost, za komunismu nic nebylo, jak je teď, každý chtěl všechno zkusit...“ Přináší jí především dobrý pocit a jinou, lepší náladu.

Ditu (6) také k drogám přivedla zvědavost. „...viděla ...u bráchy ... dává jehlou ...chtěla ...zkusit.“ Nejprve jí dal do nosu, ale po čase zjistila, že jehlou nastává lepší účinek. Popisuje lokalitu, kde bydlí: „...tu brali všichni ...každý ...měl...“

Eliška (7) se mi svěřila: „...na akci ...jeden kluk dával ...zkusili ...zážitek nic moc, ale pak ...kámoš řekl ...zkusím jehlou ...silnější.“ Vypovídá, proč bere: „...oblíbená ...nic ...neštve ...necítím se prázdně ...upovídáná, odvážná...“

Martin (8) viděl od dětství, jak kolem něj lidi berou drogy: „...vidíš ...berou všichni ...taky zkusit, proč to berou ...kluci okolo ...si dali ...naučil brát jeden ...zavřený ...čorky...“ Droga pro něj znamená: „...úžasný pocit, vysvobození, všechno je ti jedno, vyřveš se, nepotřebuješ spát.“

Magda (9) se zamyslela nad vznikem závislosti: „...asi parta ...nikdo z rodiny nebere. U nás to nebylo jak jinde, kde by brali rodiče a děcka to odkoukaly...“ Začala, protože na škole to: „... zkoušel každý ...nechtěla ...zaostávat ...dala jednou, dvakrát ...šlo rychle ...nejdřív ...přes víkend ...po několika letech denně...“ Později to s ní šlo: „...z kopce.“ Droga jí přináší: „...svobodu, kamarády, jiný život ...starosti ...daly mi Tomáška...“

Josefa (10) se také setkala s tím, že lidé z okolí zneužívali návykové látky. Jak sama říká: „...vyrostla ...v tom ...chtěla zkusit ...proč ...všichni berou ...když ...ničtí všechno.“ Od

drogy stále očekává: „...zážitky ...pohodu ...ukecaná ...rozjetá...“ Nedokáže si bez drog představit svůj život. „Beru každý den a jsem na to zvyklá.“ „To je hnus, když si představím, že bych byla čistá, tak co potom, co bych měla dělat?“ myslí si o abstinenci.

Se svojí závislostí sice nejsou spokojeni, ale drogy jim pomáhají v osobním životě. Díky nim se cítí lépe, pomáhá jim se vyrovnat s negativními okamžiky, nalézají smysl života, pociťují energii, lépe navazují kontakty apod. Drogu zkusili poprvé ve společnosti přátel, tehdejších partnerů, nebo to bylo dáno prostředím, kde vyrůstali.

8.1.7 Negativa braní

Ke kategoriím byly přiřazeny kódy:

Iwa (1): slabá, Milan (2): nuda, Karel (3): vzdálení od lidí, Ivoš (4): kšefty, Radka (5): do smrti, Dita (6): půl na půl, Eliška (7): výčitky, Martin (8): levný fet, Magda (9): všichni berou, Josefa (10): pozor na lidi

Zaměřila jsem se negativa spojená s užíváním drog. Ptala jsem se na to, co by chtěli změnit ve svém životě, motivaci k léčbě, spokojeností se životem apod. Také jsem se chtěla dovědět, jestli je trápí nějaké obtíže spojené s užíváním drog.

Iwě (1) dogy berou: „... krásu ...rodinu ...snažím ...ukočtrovat.“ Zpočátku si byla jista, že by nezačala brát drogy, kdyby věděla, co ví teď. Pak mi ale sdělila: „...možná ...pro ten pocit vyzkoušela ...ne ...jak ...jedu teď.“ Několikrát se už pokoušela o léčbu. Jestli by chtěla něco změnit, místo svého užívání zmínila rodinu: „...naši nerozvedli ... rodina ... mamka nenašla přítele...“ Se svým životem spokojená není. Motivaci k abstinenci spatřuje v: „...rodina ...více ...přítel...Poté dodala: „...kolem sebe jen feťáky ...lidi ...neberou...“

O ostatních lidech, kteří také berou, míní: „...hrají na kámoše ... pomlouvají... jediná... na nic nehraju.“ Po zdravotní stránce: „...hepatitidou typu C ...problémy se srdíčkem ...slabá...“ S její závislostí se rodina dosud nesmířila: „...hodně špatně ...trápí ji to ...jdnám s ní narovinu ...mám chuť ...prášek na spaní ...nastřelená ...nejdu domů ...zklamou ...rozpíchané ruce ...nemůžu ...přestat ...musím ...píchnout...“

Milan (2) mi dopověděl, že mu droga bere: „...život...“ Přišlo mi, že si není jist v odpovědi, jestli by začal brát: „Asi ne. Určitě bych asi nezačal.“ Nepokoušel se o léčbu, protože je přesvědčen, že závislý není. Rád by změnil čas, kdy: „...drogu viděl poprvé...“ Momentálně se svým životem spokojený není. Abstinenci popisuje následně: „...když nechci ... nechci ...když někdo nabídne ...nevezmu si.“

„...nebydlí tady ...sedí,“ popisuje vztahy s kamarády. Dle jeho názoru: „...beru ...z nudy ...nevím ...proč беру...“ O matce a příbuzných řekl: „Oni spíš ví, ale dělají, že to neví. A my víme, že to ví, ale děláme, že to nevíme.“

Karel (3) se pomocí drog: „...vzdaluju ...od normálních lidí ...bere ...prachy ...vybavení ...bytu.“ Respondent by i přesto začal s užíváním návykových látek. Už se léčil na terapeutické komunitě: „...chtěli ostatní ...nedokončil sem ...začaly ...vracet různé věci ...v léčběně ...nedokončil.“ Nejraději by změnil všechno a „...začít od začátku...“ Vadí mu, jaký život žije oproti ostatním, „...pracují ...plno děcek ...peněz ...závidím ...neužívají ...je ...nic nečeká...“ Zatím přestat nechce.

S bratrem se údajně nevdá kvůli tomu, že fetuje: „...má skvěle ...co dokázal ...na nás kašle...“ Jeho největší zájem je: „...fetování ...dříve ...hodně ...ted' nic důležitého...“

Ivošovi (4) droga bere všechno. Podruhé by stejně začal s drogami: „...nezažil ...kdybych ...nezačal...“ O léčbu se, zatím, nepokoušel. „...když ...nemůžu ...pauzu ...zase rozjedu.“ Ve svém životě by změnil: „...některé kšefty ...neudělal ...zlé ...pro něco dobré...“ Je spokojen. „Co jsem hledal, to jsem našel.“ Nevidí motivaci k přestání užívání: „...chybí ...děcka ...nejsou se mnou.“

S ostatními uživateli nemá problém vyjít, ale záleží: „...nejsou ...konflikty ...nedovolí mít ...tvrdě za svým ...řeknu ne ...nikdo se mnou nehne...“ Věří pouze své ženě.

Radka (5) by se bez drog měla: „...skvěle ...plno peněz ...dobrá práce ...rodinný život...“ Přesto by znovu zkusila drogu: „...každá zkušenost ...dobrá ...k tomu nějak dostala.“

O abstinenci se pokoušela několikrát, například z důvodu: „... na heroinu několikrát ...přišla sociálka ...potřebovala oddech...“ Určitě by chtěla změnit více věcí, ale nelituje ničeho. Je docela se svým životem spokojena. Bere ze zvyku, ale dle ní to má pod kontrolou: „...sama ...určuju ...kdy ...vezmu.“

Její matka se již smířila s osudem dcery: „...nevyčítá ...vzdala ...smířená ...brát do smrti ...bojovala ...s tím nehne...“ Nejčastější hádky s ostatními souvisí s drogami. „...sama na sebe ...poradit ...musím já...“

Dítě (6) také berou drogy „...zdraví...“ Opět by začala s drogami, protože stále: „...nemyslím ...na tom ...špatně...“ „...někdy problém najít žíly ...dost jizev ...stejně dala...“,“ dodává vzápětí. O léčbu za pomoci odborníka se nepokoušela, „...necítím dobře ...týden pauzu.“ Chtěla by vrátit čas na dobu, kdy zavřeli jejího přítele. Má přání:

“...nezavřeli ...varovat...” Spokojenost se životem popisuje: „...půl na půl.“ Motivuje ji k abstinenci její přítel a jeho setry: „...návštěvu ...dva dny nedám ...kapslí ... neviděl ...ruce.“

Někdy jí vadí jiní lidé, co berou: „...blbci ...chcou dávku hned ...pořád...” Matka má na závislost dcery jiný názor: „...řešila ...vyhazovala jehly ...nadávala ...nikomu nepomůže ...před ní krotit ... nikdo ...v rodině neřeší...”

Eliška (7) tvrdí: „...nic neměl ...nic nemohla vzít...” „Jo ...v jiném světě ...nic neřešíš ...nevím... jak ...bez fetišů...“ ujišťuje mě, že ničeho nelituje. O léčbu se nepokoušela. Ráda by vrátila čas do doby na základní škole. Postavila se dívce, která ji šikanovala. Necítí se spokojena: „...pořád ...něco chybí.“ Nemá žádnou motivaci k abstinenci.

Rodinu téměř nenavštěvuje: „...všechno vyčítají ...všichni okolo ...dokázali ...dopadla já... jak se chováš ...co to máš na sobě...jak to vypadáš ...má představy ...feťáci ...kradou ...lžou ...k sobě ...nezve ...hračku pro malou nesebrala,“ následně se rozzlobí.

Martin (8) si není jist v tom, co mu droga bere. Stejně by chtěl drogu opět vyzkoušet: „...každý ...měl zkusit...” Do léčby nenastoupil, dle svých slov dobrovolně a popisuje: „...nařízena od školy ...musel dokončit ...začal brát...nikdo ...nebude nařizovat ...před půl rokem ...vypatlaný ...mama donutila ...občas za mnou přišla ...děsné ...říká, co máš dělat, mluvit o sobě, proč to začlo, něco do tebe cpou...” Nic by v životě nezměnil. Je spokojen: „...může být vždycky hůř ...nebudu stěžovat...” Občas si dá pauzu, ale: „...někoho potkám ...neřeknu ne.“

Ne vždy s lidmi vychází: „...blbě ...nechcou dát pokoj ...něco chcou, je to blbě ...mi dluží prachy ...špatně...” Vše důležité si nechává pro sebe a nikomu se nesvěřuje.

„...bere fotr ...mamka nechce ...beru ...má smůlu ...tata dá fet za levno ...vem ...sem dospělý ...dělat, co chcu ...berou všichni ... nic blběho nepřijde.“

Magdě (9) drogy berou: „...rodinu ...kontakt s normálníma lidma ...plno...” Nejprve mi sdělila: „...asi ne ...drogy ...nic nedají ...vezmou ...pořád bez peněz...” a pak dodala: „...vyzkoušela a dál ...nebrala...” Respondentka se chystá na detox: „...sama ...nedokážu ...berou všichni.” Přeje si, aby nezačala brát. „...nejsem ...z místa na místo ...nic stálého...“ popisuje, proč není spokojena. Abstinovat chce kvůli synovi, a aby nezačal jednou brát: „...jako jí a jeho otec...”

Konflikty s matkou jsou patrné od první věty: „...děs ...peklo ...hlídá ...nadává ...co mám dělat ...jak se chovat...“ „...dnes se nedá nikomu věřit,“ tvrdí, „...svině ...musíš být ...nechceš ...každý ...oškube.“

Josefě (10) droga, dle jejích slov, nic nebere. Přesto by opět zkusila drogu: „...zážitky ...nezažila...“ „...na heráku ...metadon ...každý den do Poruby ....Subutex ...černém trhu ...stojí dost ...ne každý doktor ...napíše ...nemám čas...“ Heroin již nebere, přešla na pervitin: „...v poho ...nemám důvod přestávat ... na léčbě nebyla ...někdo přestat ...i bez doktorů.“ Změnila by už jen to: „...narodit nefetujícím rodičům...“ Nemá ale cenu nic měnit, mohla by skončit ještě hůř. Je smířena se životem: „...co by se stalo ...takhle nežila ...stejně skončila ...musím být spokojená.“ Berou všichni okolo ní, položila si otázku: „...co bych dělala, kdybych nebrala?“ Může se „...spolehnout ...na sebe ...na lidi bacha...“

Z hlediska zdravotního stavu mě zajímala především souvislost s drogami. Ti, kteří nemají závažnější zdravotní problémy, o nich třeba ani neví, protože mnozí nemají kartu pojištěnce, nebo k lékaři nechodí, a i kdyby měli problém, není zaručené, že by se mi chtěli svěřit. Jedna respondentka mi sdělila, že má žloutenku typu C a obtíže se srdcem v důsledku braní nečistých drog.

Všimla jsem si, že výčitky ze strany okolí jsou značné. Někteří si vyčítají, nebo se až omlouvají, že žijí takový život, jiným je to jedno a stojí si za svým rozhodnutím. Pozoruji také protipól toho, co by chtěli, nevidí u sebe posun v životě, ale na druhou stranu jim to takhle vyhovuje.

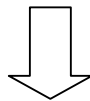
8.2 Axiální kódování

Axiální kódování je soubor postupů, pomocí kterých jsou údaje po provedení otevřeného kódování opět uspořádány znovu a jiným způsobem. Činí se tak v duchu paradigmatického modelu zahrnující příčinné podmínky, jev, kontext, intervenující podmínky, jednání/interakci a následky. Údaje při otevřeném kódování rozeberu, poté je začnu skládat dohromady pomocí vztahů. Pro tento typ kódování je tedy potřeba najít hlavní jev, který má návaznost a spojitost se všemi kategoriemi a subkategoriemi stanovenými otevřeným kódováním.

Použití paradigmatického modelu umožňuje o údajích systematicky přemýšlet a navzájem je mezi sebou vztahovat složitými způsoby (Strauss a Corbinová, 1999, s. 70 - 72).

Příčinné podmínky – události nebo případy vedoucí k výskytu nebo vzniku jevu:

- původní vztahy s rodinou
- původní životní styl
- původní prožívání
- původní potřeba smyslu
- původní potřeba sounáležitosti
- původní názory
- původní sebepojetí
- zdraví před začátkem závislosti
- původní potřeba jistoty a bezpečí

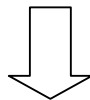
Jev – ústřední myšlenka, událost

- rozhodná chvíle

Kontext – soubor vlastností, které náleží jevu

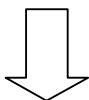
- vliv rodinné výchovy
- vlivy širšího okolí
- postoj vůči závislým na drogách
- postoj vůči drogám
- strategie zvládání krizí
- moment prvního experimentu
- závislosti v rodině

Intervenující podmínky – znesnadňují nebo usnadňují použití strategií

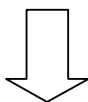
- nedostatečná informovanost rodiny o drogách
- nedostatečná vůle
- neochota se změnit

- působení závislosti na vztahy v rodině
- vrcholné zkušenosti
- vstřícnější a osobitější přístup rodičů
- zlepšení vztahu s rodiči a okolím
- znesnadnění se začlenit do běžného života
- neochota pomoci
- špatný zdravotní stav
- reakce okolí na změnu
- nedůvěra

Strategie jednání a interakce – zaměřené na zvládání, ovládání, vykonávání, reakce na jev

- změna chování
- upevnění vazeb v rodině
- vůle ke změně
- podpora okolí

Následky – forma jednání, interakce jako reakce

- změna názorů
- změna sebepojetí
- změna vztahů
- změna stavu potřeby smyslu života
- změna postoje vůči drogám
- změna postoje vůči drogově závislým
- změna postoje vůči širšímu společenskému prostředí
- změna strategií zvládání krizí
- změna životního stylu
- změna prožívání
- změna chování
- změna zdravotního stavu v důsledku braní

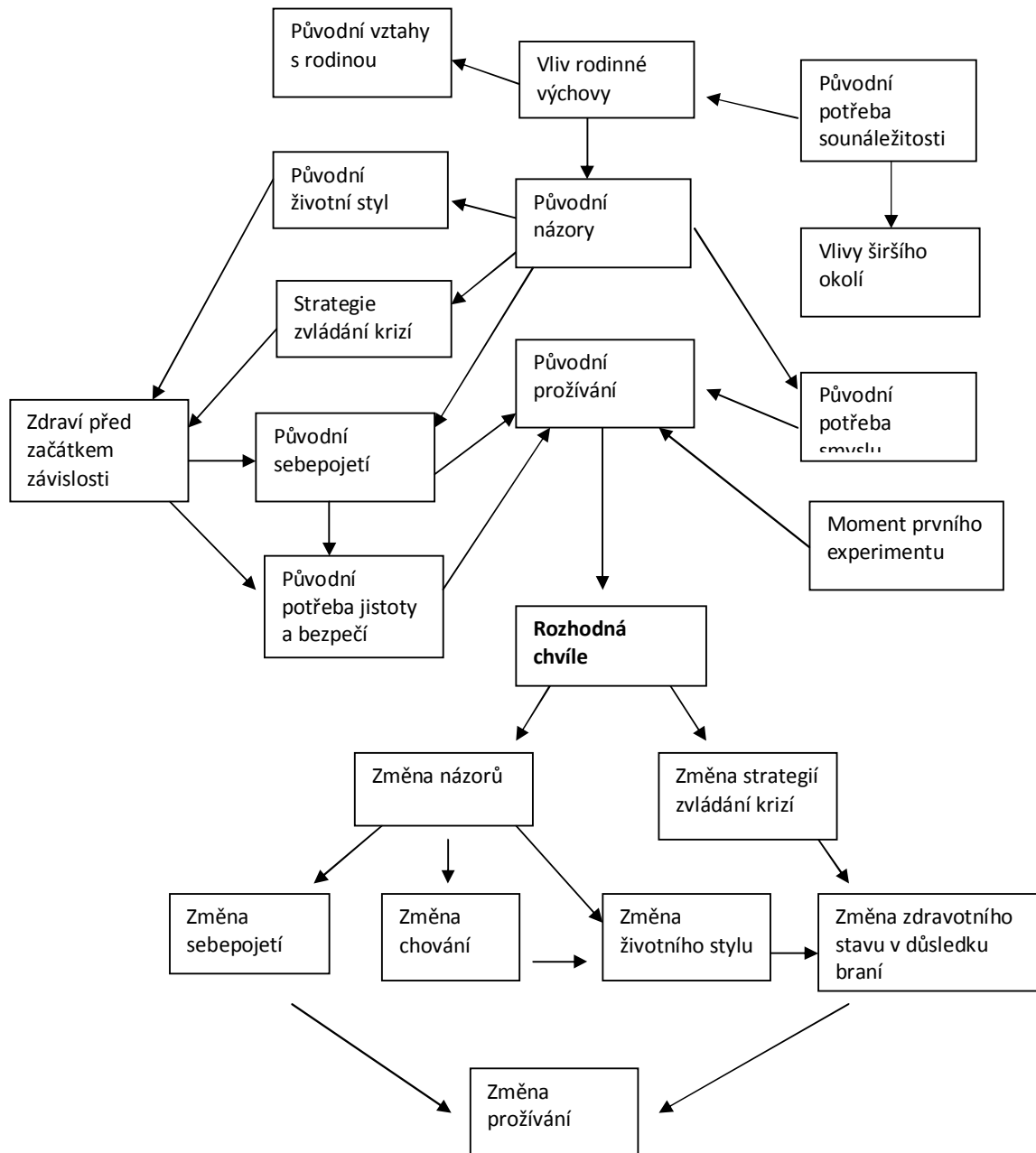
8.3 Selektivní kódování

Selektivní kódování představuje třetí typ kódování. Strauss s Corbinovou (1999, s. 86) tento typ kódování popisují jako proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují. Kategorie, u kterých je to třeba, se následně mění a zdokonalují. Centrální kategorie je jev, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie.

V této fázi analýzy jde o integraci, která označuje proces, který vede ke komplexnější organizaci částí kódování. K znázornění a vztahů se používají integrativní diagramy (Hendl, 2005, s. 252).

V mém případě jsem označila centrální kategorii „Rozhodná chvíle,“ kdy se musí jedinec rozhodnout, co bude dál. Má spojitost se všemi kategoriemi. Závislost na drogách je ústřední téma, kterým jsem se zabývala od začátku výzkumu. Závislost jako taková ovlivňuje člověka komplexně především v negativním slova smyslu. Ovlivňují jedince samého.

Obrázek č. 4 Schéma selektivního kódování (vlastní zpracování)

8.4 Shrnutí analýzy dat

Díky kvalitativního šetření metodou polostrukturovaných rozhovorů jsem chtěla odhalit příčiny vzniku závislosti, zjištění potřeb a přání uživatelů návykových látek a případně je motivovat ke změně. Rozhovory probíhaly s mými klienty v Ostravě, s nimiž jsem v pravidelném kontaktu. Deset respondentů mi odpovídali na dané otázky. Jejich odpovědi měly různou vypovídací hodnotu, často ovlivněnou konkrétní zkušeností.

Pomocí otevřeného kódování jsem po převedení rozhovoru do písemné podoby přiřadila kategorie: rodinné zázemí, partnerské vztahy, vzdělání a význam práce, hodnota peněz, budoucí očekávání, to dobré a negativa braní.

Axiální kódování mi odhalilo další spojitost mezi jednotlivými kategoriemi. Odhalilo mi především, že většina klientů nevyrostla v harmonické, podnětné rodině. Vzpomínky z dětství jim ovlivnili budoucí život.

V poslední metodě kódování a to v selektivní jsem určila centrální kategorii „Rozhodná chvíle.“ Závislost jako taková ovlivňuje člověka. Zaměřila jsem se na příčiny vzniku závislosti a následky dlouhodobějšího braní.

Ráda bych poukázala na nezastupitelnou roli rodičů jako primárního vychovatele a širšího sociálního okolí a vrstevníků, kteří především pubertě a adolescenti nejvíce ovlivňují jedince.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce v teoretické části bylo zjistit možné příčiny užívání návykových látek, pokusit se popsat situaci uživatelů a zaměřit se na důsledky vzniku návykových látek. V praktické části jsem chtěla nalézt přání a potřeby klientů a tím je motivovat k léčbě. Rovněž jsem se chtěla dovědět, proč klienti začali užívat drogy a jaké k tomu měli pohnutky.

Věřím, že jsem v teoretické části své práce dokázala dostatečně a srozumitelně popsat příčiny vzniku závislosti. Zaměřila jsem se na faktory biologické, psychologické, spirituální a blíže jsem popsala sociální faktory, které mají, dle mého názoru, největší vliv na utváření osobnosti. Tuto podkapitolu jsem rozpracovala na několik částí – negativní vlivy odehrávající se v rodině, pak jsem popsala možný vývoj dítěte, jenž vyrůstá v rodině, kdy jeden nebo oba rodiče jsou toxikomani a poté jsem charakterizovala širší sociální prostředí. Je ale chybou označit jedince, který má z jakékoliv příčiny sklon k závislostem. Vždy totiž záleží pouze na jedince, jak se rozhodne a jakou cestou se vydá. V další kapitole jsem popsala důsledky drogové závislosti. Poukázala jsem na zdravotní, sociální a psychické důsledky a později připadal podkapitolu nazvanou drogy a trestná činnost. Neznám mnoho klientů, kteří jsou uživatelé návykových látek a přitom nikdy nebyli ve výkonu trestu. Trest ve své drogové kariéře vnímají jako něco běžného, co k braní patří a přijímají ho. Později jsem chtěla vědět, jaké jsou překážky v abstinenci. Nejčastější problém vnímám s udržení se na trhu práce. Abstinující nemají vzdělání ani praxi a jsou proto znevýhodněni. Na konci jsem popsala situaci na Ostravsku. Mrzí mě, že jsem nenašla více informací o samotném městě. Mohla jsem čerpat pouze ze zpráv vydávaných Moravskoslezským krajem a svými vlastními poznatky.

Výsledky rozhovorů mě nijak nepřekvapily. Většina respondentů pochází z problémových rodin, kde rodiče neměli o své děti zájem z mnoha důvodů. Začali brát společně se svým přítelem, nebo ve skupině kamarádů. Větší procento nemá ukončené vzdělání a nikdo není legálně zaměstnán. Ani jediná matka nežije s otcem svého dítěte. Všichni touží po klidném, harmonickém životě. Ale také mi všichni přiznali, že kdyby mohli vrátit čas, stejně by drogu vyzkoušeli i když ví, jak taková závislost může dopadnout.

Uplatnitelnost své práce vidím v praxi vidím velmi reálně. Zaměřila bych se především na prevenci v rodině a podpoře rodičů a včasnou intervenci v péči o dítě a jeho zdravý vývoj. V domácnosti, kdy se rodiče potýkají s horší finanční situací, špatnou bytovou situací,

přetíženou rodinou apod. je důležitá podpora. V rodinách, kde chybí pevné citové vazby, mnohem častěji dochází k zanedbávání ze strany rodičů. V takových případech se pracuje na zaměření se na rodičovské priority a na zapracování vztahu k dítěti. Také bych požadovala zvýhodněné podmínky pro abstinující uživatele na trhu práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 1994. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: UK. ISBN 80-223-0817-X.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: UK. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [3] BANCROFT, Argus, 2009. *Drugs, intoxication and society*. Cambridge: Polity Press. ISBN 13:978-0-7456-3533-0.
- [4] BARNARDOVÁ, Marina, 2011. *Drogová závislost a rodina*. Praha: Triton. ISBN: 9788073873868.
- [5] FISCHER, Slavomil a Jiří, ŠKODA, 2009. *Sociální patologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [6] GANERI, Anita, 2001. *Od extáze k agonii*. Praha: Amulet. ISBN 80-86299-70-8.
- [7] GAVORA, Peter, 2006. *Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent. ISBN 80-88904-46-3.
- [8] GÖHLERT, Christoph, Fr. a Frank, KÜHN, 2001. *Od návyku k závislosti: toxikomanie, drogy: účinky a terapie*. Praha: Ikar. ISBN 80-7202-950-9.
- [9] GOSSOP, Michael, 2009. *Léčba problémů spojených se zneužíváním drog: důkazy o účinnosti*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 978-80-87041-81-9.
- [10] HAJNÝ, Martin, 2001. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0135-9.
- [11] HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- [12] KALINA, Kamil a kol., 2003. *Drogy a drogové závislosti 1 – mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-05-6.
- [13] KALINA, Kamil a kol., 2003. *Drogy a drogové závislosti 2 – mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 80-86734-05-6.
- [14] KALINA, Kamil a kol., 2008. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1411-0.
- [15] Kolektiv autorů, 2007. *Drogy – otázky a odpovědi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-223-2.

- [16] MAREŠ, Petr, 2000. Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. In: *Sociologický časopis* 3 (36): 285 – 297.
- [17] MAREŠ, Petr, HORÁKOVÁ, Markéta a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava, 2008. *Sociální exkluze na lokální úrovni*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. ISBN 978-80-7416-014-1.
- [18] MIOVSKÝ, Michal a kol., 2006. *Závěrečná zpráva projektu analýzy potřeb léčených uživatelů návykových látek z hlediska jejich uplatnitelnosti na trhu práce*. Praha: Centrum adiktologie, UK a FVN.
- [19] MORÁVEK, Jan a kol., 2006. *Analýza potřeb potenciálních zaměstnavatelů léčených uživatelů návykových látek v Praze. Závěrečná zpráva výzkumu*. Praha: Fakulta sociálních věd UK.
- [20] MRAVČÍK, Viktor a kol., 2013. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN 978-80-7440-077-3.
- [21] MÜHLPACHR, Pavel, 2002. *Sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2511-5.
- [22] NEŠPOR, Karel a kol., 2000. *Edukativní a tréninkové moduly pro léčbu návykových nemocí*.
- [23] NEŠPOR, Karel a Ladislav, CSÉMY, 1995. *Alkohol, drogy a vaše děti : jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. Praha: Sportpropag. ISBN 80-238-1809-0.
- [24] NEŠPOR, Karel a Ladislav, CSÉMY, 1999. *Bažení (craving). Společný rys mnoha závislostí a způsoby zvládnání*. Praha: Sportpropag.
- [25] NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav a PERNICOVÁ, Hana, 1998. *Problémy s návykovými látkami ve školním prostředí: Časná a krátká intervence*. Praha: Sportpropag.
- [26] NEŠPOR, Karel a Marie, MÜLLEROVÁ, 2006. *Jak přestat brát (drogy)*. Praha: FIT IN.
- [27] ONDREJKOVIČ, Peter a kol., 2001. *Sociálna patológia*. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0685-6.
- [28] ONDREJKOVIČ, Peter a Eva, POLIAKOVÁ a kol., 1999. *Protidrogová výchova*. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0553-1.
- [29] RIESEL, Petr. *Lesk a bída drog*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-348-9.

- [30] SIROVÁTKA, Tomáš, 2003. Politika pracovního trhu a sociální inkluze. In: *Sociální inkluze* 0 (9): 87 – 105.
- [31] STRAUSS, Anselm a Juliet, CORBINOVÁ, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- [32] SVOBODA, Mojmír, ČEŠKOVÁ, Eva a KUČEROVÁ, Hana, 2006. *Psychopatologie a psychiatrie*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-154-9.
- [33] VÁGNEROVÁ, Marie, 1999. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-214-9.

Internetové zdroje

- [34] URL: <<http://savvywillingandable.wordpress.com/2013/09/25/the-biopsychosocial-model-explained/>> [cit. 2014-02-12].
- [35] URL: <http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/zavislost_ol.htm> [cit. 2014-02-17].
- [36] URL: <http://www.studiumchemie.cz/materialy/Ilona_Bimova/DrogovaPrev.pdf> [cit. 2014-03-02].
- [37] URL: <http://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/> [cit. 2014-03-08].
- [38] URL: <<http://www.drogovaporadna.cz/drogy-a-nemoci/psychicka-onemocneni-a-drogy.html>> [cit. 2014-02-15].
- [39] URL: <<http://old.lf3.cuni.cz/drogy/articles/lecba.html>> [cit. 2014-02-017].
- [40] URL: <<http://www.esfcr.cz/projekty/aktivne-za-novou-praci>> [cit. 2014-02-017].
- [41] URL: <<http://drogy.org/index.php/drogy/zavislost/81-navraty-k-drogam-relapsy-a-recidivy>> [cit. 2014-02-017].
- [42] URL: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/soc/protidrogova_politika_vz_2011.pdf> [cit. 2014-02-08].
- [43] URL: <<http://www.hygpaha.cz/files/Vyrocn%C3%ADzprava%20CR%202012.pdf>> [cit. 2014-02-08].
- [44] URL: <<http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/cz/vyrocn%C3%ADzprava-o-realizaci-protidrogove-politiky-kraje-v-roce-2010-22805/>> [cit. 2014-02-08].

- [45] URL: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/Vyrocní_zprava_o_stavu_ve_vecech_drog_v_CR_2011_v2.pdf>
[cit. 2014-02-08].
- [46] URL: <http://verejna-sprava.kr-moravskoslezsky.cz/assets/publikace/strategie_drogy.pdf> [cit. 2014-02-08].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MKN Mezinárodní klasifikace nemocí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 Bio-psycho-sociální model (<http://savvywillingandable.wordpress.com/2013/09/25/the-biopsychosocial-model-explained/>) [cit. 2014-02-12]. strana 14

Obrázek č. 2 Skupiny základní drogy dle krajů (<http://www.hygpaha.cz/files/Vyrocní%20zpráva%20CR%202012.pdf>) [cit. 2014-02-08]. strana 38

Obrázek č. 3 Hlášené případy akutní intoxikace drogou a zdravotní komplikace v souvislosti s užitím drogy dle krajů (<http://www.hygpaha.cz/files/Vyrocní%20zpráva%20CR%202012.pdf>) [cit. 2014-02-08]. strana 40

Obrázek č. 4 Schéma selektivního kódování (vlastní zpracování), strana 74

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Počet dětí přijatých do kojeneckého ústavu v Praze v souvislosti s drogovou závislostí matky (Kalina, 2003b, s. 247), strana 21

Tabulka č. 2 Spontánní změny motivace (Nešpor a kol., 2000, s. 4), strana 33

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor č. 4 (Ivoš)

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR Č. 4 (IVOŠ)

Datum: 20. 8. 2013

Místo: Rozhovor proběhl na zahradě u respondentova kamaráda, kde tráví většinu času.

Jméno, věk: Ivoš, 42 let

Můžeš mi přiblížit, jak se k tobě rodiče chovali?

Vždy dobře! (*důraz*)S rodiči jsem neměl žádný problém, jakože rozvod, hádky a tak. Normální maďarská rodina. (*smích*) Rozbitý talíř. Naši byli věčně v práci a vlastně mě vychovala babička. Přestěhovali jsme se pak do Česka, otec pracoval v chemičce a pak tam vlastně umřel. Otec měl krávy, ovce, ale musel se o ně starat, tak nechodil do školy a byl negramotný. (*přemýšlí*) Ale nebyl hloupý, jen ho nikdo nenaučil psát a číst. Po válce to nebylo. Tak co máš dál za otázku? (*úsměv*)

Jak tě rodiče odměňovali?

(*smích*) Matka nadávala, že mi nic dávat nebude a pak za mnou přišel otec a dal mi prachy z úspor a řekl: „mamce to hlavně neříkej.“ Máma pořád naříkala, nadávala mi a nikdy toho nebylo dost. (*úsměv*)

Jak tě rodiče trestali?

To byl velký problém. Dostal jsem zaracha, utekl sem ven, pak jsem někdy přišel a matka na mě řvala, ale pak se tomu zasmála a nechala mě být... To je vše.

Na co ze svého dětství vzpomínáš rád?

Na svého otce. Zemřel mi, když mi bylo sedmnáct. Vzpomínám na něj často, pořád. Ale na cokoli vzpomínám rád.

(*Respondenta na zahradě u domu osloví kamarád a spolu odchází pryč. Vrací se po 4 minutách.*)

Na co ze svého dětství vzpomínáš nerad?

Nerad? Nerad na to, když jsem se bál focení. (*smích*) Mám z dětství plno fotek, kdy mě mamka násilím drží, ať jsem aspoň na fotce. Nechtěl jsem spát ve školce, babička si mě pak po obědě odvedla a mamka to nesměla vědět. (*smích*) Jestli se počítá dětství i sedmnáct let,

tak na otce. Když umřel, zhroutil se mi svět. Nenáviděl jsem svět okolo sebe, vyčítal jsem to ostatním. Ale oni mi odpustili. Teď umírají a já za nima ani nepřijedu.

Co ti v tom brání?

No tak buď jsem byl pořád zavřený, nebo jsem se až po pohřbu svého strejdy dověděl, že zemřel. Strejdu sem měl nejraději po svém otci a jeho žena mi volala až po. Měl jsem prachy, všechno, abych dojel.

A jak ti zdůvodnila, že se ti neozvala dříve?

Nijak, neodpověděla mi na to. *(odmlčí se)*

Co se ti vybaví, když si vzpomeneš na dětství?

(dlouze přemýšlí)

Nějaká první věc, která tě napadne.

Chata a zahrada na Slovensku. S otcem jsem trávil nejvíce času o prázdninách. Byl kutil. Měl králíky, slepice. Pěstoval zeleninu, měl největší rajčata v okolí.

Se kterým rodičem či jiným příbuzným jsi vycházel dobře x špatně a co bylo důvodem?

Se všema sem vycházel dobře. Hlavně s otcem. Ale neměl jsem problémy s nikým.

(Za respondentem přijde kamarád a začne si s ním povídat. Po několika minutách respondent kamarádovi sdělí, že tu dělá důležitý rozhovor a ať přijde později.)

Máš sourozence? Zkus popsat vztah v dětství mezi vámi.

Mám sourozence. Bylo to jako všude normálně. Ségře je padesát tři a brácha má padesát šest. Já mám čtyřicet dva. Jsem nejmladší. A ty rodiče mají nejradši. *(odmlčí se)* Pak přišel brácha. Jako on byl nečekaný. Matka už byla stará, ale nechali si ho. Ale dodneška je analfabet. Má řidičák jen kvůli tomu, že strejda ukecal jednoho chlapa z autoškoly. *(smích)*

(Do rozhovoru se vkládá respondentův kamarád, který je přítomen téměř u celého rozhovoru. Řekl mi, že má Ivan pravdu s bratrem. Je opravdu tak hloupý, jak mi povídá Ivan.)

Jak jsi vycházel s vrstevníky?

Na základce a učňáku jsem byl v kolektivu oblíbený. Trošku sem si vynucoval respekt.

Jakým způsobem?

No fackama. V jedenácti jsem začal chodit do tanečního kroužku a pak na přípravku na box. To ale bylo nudné, nesedělo mi to. Pak jsem chodil na fotbal, ale ten mě nebavil a pak na atletiku, ale ta mě taky nebavila. Ale dělal jsem běh na tři kilometry. Měl sem výdrž. Sralo mě, když byl někdo lepší než já. Vždy jsem byl v kolektivu oblíbený. A když měl někdo problém, stačilo zlomit malíček a jak pak byl klid. *(úsměv)* Měli jsme na škole tělocvikáře a ten po mě pořád chtěl nesmyslné věci, tak mi skončil pod krkem. Každý mě jako malého mlátil, všichni a já pak brečel a chodil za mamkou.

A co se stalo, že se to obrátilo?

No jednou sem už toho měl plné zuby a pak sem zmlátil kluka, teklo z něho plno krve, zlomil sem mu nos.

(Přijela dodávka, z ní vystoupil Maďar, který prodával nože. Přemlouval respondenta i lidi okolostojící, ať si je koupí. Poté mi Ivan vyprávěl, jak jsou Romové v Maďarsku chudí a musí se žít takovým způsobem.)

Byl jsi ženatý?

Jo, dvakrát.

Měl jsi dlouhodobý vztah?

Měl jsem dvě manželky, se kterýma jsem byl dlouho roků a teď mám třetí.

Na co si vzpomeneš, když si vybavíš vztah s bývalými manželkami?

Pohodu, slušně sem je živil, ale pak mě vždy zabásli a ony na mě nechtěly čekat a našly si někoho jiného. Čtvrtinu života sem prožil ve vězení, ale už jsem dlouho neseděl, to bylo dříve. Ale pokaždé sem byl nevinný. *(smích)*

Co se dělo po posledním rozvodu?

No co, zuřil sem a byl sem nepřítel. Ale to je už dávno.

Jakou jsi studoval školu?

Učňák, zámečnick. Otec chtěl, ať je ze mě automechanik. Na praxi se dalo vydělat jen dvacet korun kapesné, na zámečníka sto dvacet... (*přemýšlí*) ne, osmdesát... (*přemýšlí*) ne, sto dvacet. Jo, otec měl pravdu. Ale to přišli ti, co chodili po školách a nabízeli obory, ať k nim jdeš a já šel a teď toho lituju. Pak sem chodil do Orlové večerně na průmyslovku, ale jen chvilku. Čekali jsme první děcko. Jako šlo mi to, dařilo se, ale neměl sem prachy, když sem byl ve škole. Jaká je další otázka?

Lituješ toho, že jsi školu nedokončil?

Tu průmyslovku určitě, ale jinak to nešlo.

Vzpomeneš si, kde všude jsi pracoval?

Nikde. (*smích*) Ne, na dole a všude možně po strojárnách, na soustruhu, obráběč kovů, svářeč, dělal jsem na lešení. Líbí se mi výšky. Je super být pořád nahoře a dívat se na všechny zvrchu.

V jakém zaměstnání se ti nejvíce líbilo?

Na tom lešení. Ale ten, kdo mě zaměstnával, mi začal dlužit plat a to pak bylo sto dvacet tisíc, tak sem se na to vykašlal, když neplatil. Dokud ale platil, měl jsem za to peněz dost.

Ale peníze by ti měl dát, když ti je dluží, ne?

Nemusí nic.! (*důraz*)

Měl jsi to na smlouvu?

Neměl. Prostě mi řekl, že mi to dá příští měsíc, příští a nic. Tak sem skončil. Ale jednou si ho podám.

Jaký je v současnosti zdroj tvých příjmů?

Ježíšmarjá, na to se neptej! (*důraz, smích*) To ti neřeknu.

Třeba dávky?

Dávky ne. Mi je vzali, i mojí ženě. Prý sem se tam nedostavil a nechtěl sem jim říct, z čeho sme žili, když jsme dávky nedostávali. Ale co jim je po tom? Si dělají, co chtěou. (*naštvaně*)

Jsi legálně zaměstnán?

Ne.

Chtěl bys být zaměstnán, nebo ti vyhovuje stávající stav?

Chtěl bych mít práci, co by mě bavila. Ale není, anebo ti za práci nezaplatí.

Za co utrácíš nejčastěji?

Za benzín. (*smích*)

Myslíš si, že můžeš mít u sebe větší obnos peněz a neutratit je hned?

Jo.

Stýkáš se s rodiči a dalšími příbuznými?

S mamkou se vídám občas, když za ní přijedu. Za tátou nechodím. Sem blbec. Měl poslední přání. Chtěl být pohřben doma a teď za ním nezajdu.

Myslíš v Maďarsku?

Jo. Měl sem ho nechat tu.

Důležité jsou vzpomínky na něj...

To jo, ale chtěl bych někdy za ním... (*odmlčí se*)

Jak vypadají vaše návštěvy?

Se ségrou se občas vídáme, a bráchama skoro vůbec. Kašlou na mě, a když něco chcou, tak dej, ne půjč mi, ale dej, a když já nemám, tak mi nikdo nepůjčí a vykašlou se na mě.

Máš děti?

Jo, dvě.

Setkáváš se s nimi? Jaký je mezi vámi vztah?

Se starším klukem se skoro nevidám. Je už dospělý. Začal teď brát a všechno mi vyčítá. Mladšího mám teď u sebe. Škoda, že je nevidím tak často. Ten mladší je v poho, je mu třináct.

Kde v současnosti bydlíš?

Ve svojí ženou v našem bytě. (*úsměv*)

Kde jsi už všude bydlel a s kým?

Tak s rodiči, pak s první ženou, pak s druhou ženou a teď se třetí ženou.

Máš přátele, kterým můžeš věřit a na které se můžeš spolehnout?

Stoprocentně?

Stoprocentně.

Ne. Jen svojí ženě, která je jediná a které věřím... Po zkušenostech nelze.

Jak vycházíš s ostatními lidmi, kteří berou?

Nejsou mezi náma konflikty. Oni si je totiž se mnou nedovolí mít. (*smích*) Stojím si za svým tvrdě, a když řeknu ne, tak ne a nikdo se mnou nehne.

Máš trvalý partnerský vztah?

Jo.

Máš se na koho obrátit v těžké situaci?

Jo, na svoji ženu.

Jaké máš zájmy?

Zájmy?

Koníčky.

Béemwěčko.

Máš nějaké zdravotní problémy?

(*dlouze přemýšlí*)

Nemusíš na tuto otázku odpovídat, pokud nechceš.

Od mala jsem dělal. Mám klouby v prdeli v celém těle. Obrovsky mě bolí. Mám problémy se postavit. Při změně počasí mě bolí kyčle. Když jsem pracoval, bylo to strašné. Sto brufenů jsem měl na čtrnáct dní. Byl jsem nepřičetný, když mi došly.

Přemýšlíš nad budoucností?

Holka, budoucnost je zítra a nevím, co bude zítra. Dřív jsem plánoval, ale teď jak to přijde, tak to беру.

Máš životní cíl, který bys rád uskutečnil?

To už ale neuskutečním. Chtěl bych mít roubenku, verandu, na ní ratanová křesla a dívat se na východ slunce s lidma, co mám rád... (odmlčí se) Jakou máš další otázku?

Bereš drogy?

Jo.

Jak dlouho, od kolika let bereš drogy?

To si nevzpomenu. (*smích*) Ne. (*zvážní*) To si pamatuju přesně. Od devadesátého osmého.

Jaký druh užívané látky bereš?

Pervitin a občas si zahulím.

Co tě vedlo k tomu, abys drogu zkusil?

Zvědavost.

Co ti droga přináší?

Nic, vše bere.

(Za respondentem přijde jeho mladší syn a řekne, že se mu zničila podrážka od bot. Ivan se začne bavit s ostatními lidmi okolostojící, kam má zajet koupit nové boty a kde jsou nejlepší. Ivan mi řekne, že můžu pokračovat. Dám mu najevo, že se ho nechci ptát na otázky týkající se drog v přítomnosti syna. Syn odchází.)

Jak tvoji závislost berou rodiče, příbuzní?

Ti nejmenší o tom neví... Ví i neví. Otec nežije. Sourozenci ať si myslí, co chtějí. Oni mě nežijí. Je to můj život a nikdo mi nebude přikazovat, co mám dělat... (*odmlčí se*)

A co mamka?

Mamka je strašně naštvaná. Nevím, nevyznám se v tom.

Kdybys věděl, co víš teď, začal bys s drogami?

Jo. To, co jsem zažil, bych nezažil, kdybych s tím nezačal.

Jsi se svým životem spokojen?

Hmm. (*přemýšlí*) Momentálně jo. Co jsem hledal, to jsem našel.

Kdybys mohl vrátit čas, je něco, co bys chtěl změnit?

Ano, chtěl. Některé kšefty bych neudělal. Ale všechno zlé je pro něco dobré.

Pokoušel ses o léčbu?

Jako tak ne. Když už nemůžu, tak si dám pauzu. A pak se zase rozjedu.

Motivuje tě něco k tomu, abys přestal brát?

Nemám důvod přestat brát. Chybí mi děcka, že nejsou se mnou.

Co se ti v životě podařilo?

(*znervózní*) Jakože... nic. O vše jsem přišel. O děti... Závidím, kde je spokojený život. Kdo je s dětma každý den. Strašně bych chtěl holčičku.

Tak ještě na to nejsi tak starý.

To nejsem. (*úsměv*)